

AKTUÁLNÍ OTÁZKY
PRÁVA AUTORSKÉHO
A PRÁV PRŮMYSLOVÝCH

CURRENT PROBLEMS
OF COPYRIGHT
AND INDUSTRIAL PROPERTY

TOMÁŠ DOBŘICHOVSKÝ
ET AL.

2023

UNIVERZITA KARLOVA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Kniha je dostupná na internetu
v interaktivním formátu FlippingBook™:

<https://cld.bz/Z4wbB6y>

NAKLADATELSTVÍ.....
EVA ROZKOTOVÁ
PUBLISHING *eBook*

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uved'te původ-Neužívejte komerčně-Nezpracovávejte
4.0 Mezinárodní Licence

AKTUÁLNÍ OTÁZKY PRÁVA AUTORSKÉHO A PRÁV PRŮMYSLOVÝCH

UNIVERZITA KARLOVA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Praha 2023

Recenzenti:

prof. JUDr. Jiří Srstka, emeritní ředitel DILIA,
divadelní, literární, audiovizuální agentury

doc. JUDr. Vladimír Pítra, emeritní náměstek
Úřadu průmyslového vlastnictví v Praze

**AKTUÁLNÍ OTÁZKY
PRÁVA AUTORSKÉHO
A PRÁV PRŮMYSLOVÝCH**

DOPADY REFORMY EVROPSKÉHO PRÁVA
DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ
NA AUTORSKÁ PRÁVA A PRŮMYSLOVÁ PRÁVA
NA OZNAČENÍ SE ZVLÁŠTNÍM PŘIHLÉDNUTÍM
K ON-LINE SFÉŘE A ČESKÉ ÚPRAVĚ

**Tomáš Dobřichovský
a kolektiv**

**UNIVERZITA KARLOVA
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

Praha 2023

Autoři:

JUDr. Irena Holcová
Mgr. Jaroslav Kuba
JUDr. Barbora Kovářová
Mgr. Václav Hodonický
JUDr. Tomáš Dobřichovský, Ph.D.

Uspořádal a upravil:

JUDr. Tomáš Dobřichovský, Ph.D. (garant projektu)
Mgr. Jaroslav Kuba

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Dobřichovský, Tomáš, 1974–

Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových : dopady reformy evropského práva duševního vlastnictví na autorská práva a průmyslová práva na označení se zvláštním přihlédnutím k on-line sféře a české úpravě / Tomáš Dobřichovský a kolektiv. – Praha : Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2023. – 1 online zdroj
Anglické resumé

Vydáno v nakladatelství Eva Rozkotová, Beroun. – Obsahuje bibliografické odkazy

ISBN 978-80-7630-040-8 (Univerzita Karlova, Právnická fakulta ; online ; pdf)

* 347.78 * 347.77 * 002.2:004.77 * [002.1:004.738.5]-021.161 * 347.772-021.52 * 34 * (437.3)
* (4) * (048.8:082) * (0.034.2:08)

- autorské právo – Česko
- autorské právo – země Evropské unie
- právo průmyslového vlastnictví – Česko
- právo průmyslového vlastnictví – země Evropské unie
- digitální obsah – právní aspekty
- zpřístupňování elektronických zdrojů v právní aspekty
- zeměpisná označení – právní aspekty
- kolektivní monografie
- elektronické knihy

347.7 – Obchodní právo. Finanční právo. Právo průmyslového vlastnictví. Patentové právo. Autorské právo [16]

© Tomáš Dobřichovský a kol., Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2023

Vydala Univerzita Karlova, Právnická fakulta, ediční středisko
v nakladatelství Eva Rozkotová, Na Ptačí skále 547, 266 01 Beroun

ISBN 978-80-7630-040-8 (online)

OBSAH

OBSAH	5
VYBRANÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY A JEJICH ZKRATKY	7
Obecné právní předpisy	7
Mezinárodní právo a právo EU	8
Další zkratky	9
ÚVOD	11
KAPITOLY	13
JUDr. Irena Holcová	
Modely umělé inteligence a autorské právo	15
Mgr. Jaroslav Kuba	
Poskytovatel služeb pro sdílení obsahu online	39
JUDr. Barbora Kovářová	
Novela autorského zákona ve světle implementace čl. 17 směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu	49
Mgr. Václav Hodonický	
Rozsudek soudního dvora ve věci C-433/20 v kontextu právní úpravy institutu náhradních odměn za pořizování rozmnoženin pro osobní potřebu v České republice	58
JUDr. Tomáš Dobřichovský, Ph.D.	
Nová evropská regulace zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky	64
ABSTRACT	73

VYBRANÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY A JEJICH ZKRATKY

OBECNÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY

Autorský zákon nebo AZ

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Občanský zákoník nebo OZ

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

o. s. ř.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

ZSIS nebo Zákon o některých službách informační společnosti

Zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

MEZINÁRODNÍ PRÁVO A PRÁVO EU

Směrnice o elektronickém obchodu

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu na vnitřním trhu

Informační směrnice

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/29/ES ze dne 22. května 2001, o harmonizaci některých aspektů práva autorského a práv souvisejících s právem autorským v informační společnosti

Směrnice o autorském právu

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 ze dne 17. dubna 2019, o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu a o změně směrnic 96/9/ES a 2001/29/ES

Lisabonská dohoda

Dohoda o ochraně označení původu a jejich mezinárodním zápisu

Dohoda TRIPS

Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)

Pařížská unijní úmluva

Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20. března 1883, revidované v Bruselu dne 14. prosince 1900, ve Washingtonu dne 2. června 1911, v Haagu dne 6. listopadu 1925, v Londýně dne 2. června 1934 a v Lisabonu dne 31. října 1958

Ženevský akt

Ženevský akt Lisabonské dohody

SFEU

Smlouva o fungování Evropské unie 2016/C 202/01

Nařízení o OZEU

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001 ze dne 14. června 2017 o ochranné známce Evropské unie

DALŠÍ ZKRATKY

AI nebo UI

Zkratka pro umělou inteligenci v českém jazyce či v anglickém jazyce z anglického pojmu Artificial Intelligence

EU

Evropská unie

EUIPO

Úřad Evropské unie pro duševní vlastnictví

Sb.m.s.

Sbírka mezinárodních smluv České republiky

Sb.

Sbírka zákonů České republiky

Soudní dvůr nebo SDEU

Soudní dvůr Evropské unie (Soudní dvůr i Tribunál), Evropský soudní dvůr

Evropská unie nebo EU

Evropská unie

ÚPV

Úřad průmyslového vlastnictví

Nejvyšší soud

Nejvyšší soud České republiky

Poslanecká sněmovna

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

WTO

Světová obchodní organizace

Komise

Evropská komise

ÚVOD

Předěšlé vydání této kolektivní monografie v roce 2021, nesoucí podtitul Právně rozdělený svět v globálním on-line prostředí, se dominantně zaměřovala na problematiku Směrnice o autorském právu a její transpozice do právního řádu České republiky, která představovala v oblasti práv duševního vlastnictví nepochybně nejvýznamnější událost posledních let. S ohledem na skutečnost, že jsou i nyní konsekvence Směrnice o autorském právu stále aktuální, nezůstane ani v předkládaném vydání zcela opomenuta.

Úprava směrnice, zejména úprava výjimek z výlučných práv autorů a dalších nositelů práv pro „data mining“, je relevantní i pro aktuální problematiku umělé inteligence, jíž je věnována první kapitola, která čtenáře seznámí s rozbohem zejména autorskoprávních souvislostí umělé inteligence, a to i ve vztahu ke specifickým hlasovým modelům, či deepfakes, a s jejich konkrétními implikacemi v oblasti dabingu.

Konkrétně tato monografie prostřednictvím jedné své kapitoly blíže připomene transpozici nového institutu poskytovatele služeb pro sdílení obsahu online, obsaženého v dlouho diskutovaném článku 17 Směrnice o autorském právu, včetně rozboru transpoziční novely autorského zákona.

Novým institutům, které byly v tuzemském právním řádu zakotveny výsledkem harmonizace s právem Evropské unie, se věnuje i kapitola zaměřená na poskytovatele služeb pro sdílení obsahu online. V té podrobně představujeme zakotvení nového smluvního typu – smlouvy o poskytování digitálního obsahu, které představuje dosud poněkud opomíjenou součást velké spotřebitelské novely občanského zákoníku, transponující směrnici o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb v České republice.

Na evropskou úroveň, tentokrát v oblasti judikatury, se zaměří i další příspěvek, pojednávající o rozsudku Soudního dvora ve věci C-433/20 Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-mukalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH proti Strato AG v kontextu právní úpravy institutu náhradních odměn za pořízování rozmnoženin pro osobní potřebu v České republice. Tento rozsudek se týkal otázky, zda a jak se úprava náhradních odměn vztahuje na situace, kdy je rozmnoženina pořízována nikoli na hmotný nosič, ale na úložiště umístěné tzv. v cloudu, tedy na internetovém serveru třetí osoby, která za úplatu poskytuje internetové úložiště uživatelům, kteří na něj mohou nahrávat i rozmnoženiny pořízené pro osobní potřebu. Příspěvek s použitím jednoduchého příkladu ukazuje, že stávající úprava náhradních odměn v České republice je nevyhovující a neschopná na realitu cloudových úložišť reflektovat.

Po recentních změnách evropského známkového práva (k tomu viz především kolektivní monografie z roku 2018) pokračuje reforma evropského práva v další oblasti průmyslových práv na označení a to ve vztahu k zeměpisným označením. Úprava

zeměpisných označení, představující jinak velmi stabilní a méně frekventovanou oblast (ve srovnání např. s ochrannými známkami), doznala na komunitární úrovni v roce 2023 zásadních změn. Reforma celého evropského systému zeměpisných označení, obsažená v Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/2411, o ochraně zeměpisných označení řemeslných a průmyslových výrobků a o změně nařízení (EU) 2017/1001 a 2019/1753 (EU), je zlomem pro Českou republiku, neboť komunitární systém plně nahradí tradiční národní systém ochrany zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky.

Dokončí se tím také reforma evropského systému zeměpisných označení, neboť již před tím se obdobně ochrana zeměpisných označení pro zemědělské výrobky rovněž přenesla výlučně na komunitární úroveň. Tyto změny jsou projevem aktivní angažovanosti EU v oblasti zeměpisných označení, včetně mezinárodního pole, a mají úzkou souvislost s výlučnou pravomocí EU v oblasti zeměpisných označení, jak byla deklarována především v rozhodnutí SDEU ve věci C-389/15 ze dne 25. 10. 2017. V tomto rozhodnutí SDEU formuloval zásadu výlučné pravomoci EU stran uzavření tzv. Ženevského aktu, resp. Lisabonské dohody upravující zeměpisná označení a označení původu, jakožto součásti obecné výlučné pravomoci EU ve společné obchodní politice, jejíž součástí je taktéž ochrana duševního vlastnictví, včetně práv k zeměpisným označením.

Nepochybně s touto dalekosáhlou změnou zeměpisných označení, jež je také koncem českého národního systému ochrany, bude spojena i řada úskalí a problémů pro české subjekty.

Mgr. Jaroslav Kuba
JUDr. Tomáš Dobřichovský, Ph.D.

KAPITOLY

MODELY UMĚLÉ INTELIGENCE A AUTORSKÉ PRÁVO

1. Úvod

Aktuální vývoj v oblasti nových technologií, speciálně umělé inteligence, se dotýká všech. Již se nenacházíme jen v době informační společnosti, ani pouze v době digitální, ale podle slov Billa Gatese, spoluzakladatele Microsoftu, v éře umělé inteligence.² Ke zcela zásadnímu posunu ve vnímání AI veřejností došlo v posledním roce díky zpřístupnění a popularizaci generativních produktů AI³ jako je ChatGPT⁴ od OpenAI široké veřejnosti. GPT od OpenAI implementoval Microsoft do svého vyhledávače Bing, stále více společností, zejména velkých, vyvíjí vlastní nástroje – např. Google nástroj Bard, resp. aktuálně Gemini⁵, ale nejen^{6,7}. Zvláště poslední rok se využívají nástroje AI ve větším rozsahu ve všech oblastech našeho života.

Některé oblasti, jako je například dabing, zažívají v současné době konjunkturu, zvyšuje se poptávka s ohledem na širší možného využití. Současně ale řada producentů, reklamních agentur, zvláště menších, nedokáže tuto poptávku z různých důvodů uspokojit, tudíž využívají a lze předpokládat, že budou využívat technologické možnosti, které jim budou tyto problémy, ale i jiné, řešit či jejich činnost usnadňovat. Stejně tak podnikatelské subjekty. AI již dnes je součástí našeho života a bude jím i v budoucnu. Záleží na rozhodnutí každého, jak se k existenci AI postaví. Zda ji bude ignorovat, pak ale nechť je tomu se znalostí a vědomím možných důsledků.⁸ Využití potenciálu umělé inteligence je v zájmu všech, ale s vědomím jejich mezí a rizik s ní spojených. Tedy ote-

¹ Centrum práva duševního vlastnictví Právnické fakulta Univerzity Karlovy.

² <https://www.novinky.cz/clanek/internet-a-pc-technologicti-giganti-svadi-boj-o-umelou-inteligenci-40432783>

³ Generativní AI je forma AI, která může generovat na základě dat, na kterých je trénována, nová data, nový obsah jako je text, zvuk, obrázky, videa – srov. např. <https://www.sap.com/cz/products/artificial-intelligence/what-is-generative-ai.html>, <https://support.google.com/websearch/answer/13954172?hl=cs>

⁴ Dnes již ve verzi ChatGPT4-turbo

⁵ Google Bard AI, aktuálně Google Gemini Ultra AI - více např. na <https://www.zive.cz/clanky/tyden-zive-vsichni-uz-videli-co-dokaze-ai-gemini-na-revoluci-si-ale-jeste-musime-pockat/sc-3-a-225613/default.aspx>

⁶ Např. česká společnost Deeply AI Software s. r. o., více na <https://deeply.cz/>

⁷ FIŠER, Miloslav: „*Technologičtí giganti svádí boj o umělou inteligenci*“, 26. května 2023. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/internet-a-pc-technologicti-giganti-svadi-boj-o-umelou-inteligenci-40432783>

⁸ Podle Ondřeje Bartáka z [@deeply.cz](https://deeply.cz) (<https://deeply.cz/co-je-to-generativni-umela-inteligence/>):

„Uprímně, máte pouze dvě možnosti:

1. *Tuto skvělou a pokročilou technologii ignorovat jako doposud. Toto ale nedoporučujeme, protože ti, kteří ji využívají, Vás jednoduše zejména na internetu, předběhnou. Ztratíte tím obrovskou konkurenční výhodu.*
2. *Umělá inteligence nebude něco z čeho máte obavy, nýbrž ji začnete pro svoje (nejen) online aktivity používat a zejména dnes budete tím jedním z mála, kdo na trhu uspěje.*

vřít se možnostem této technologie a využít její potenciál k posílení lidské kreativity, využívat možnosti, které nabízí, pro rutinní činnosti, a změnit též v oblastech spjatých s autorským právem poměr činností tvůrčích osob ve prospěch kreativity.

Současně je nezbytná velká opatrnost při využívání této technologie, i s ohledem na možnost zásahů do práv třetích osob, jakými jsou práva autorská, práva související s právem autorským, všeobecná práva osobnostní coby přirozená práva člověka, při jejím využívání.

Umělá inteligence se neobjevila až nyní, existuje v našich životech již řadu let, aniž bychom si to často vůbec uvědomili, v mobilech, elektronických přístrojích, automobilech, v navigacích, elektronických, průvodcích, v prostředí internetu, obchodování, ke komunikaci se zákazníky, s klienty či pacienty. (Vy)užívá se ve vědě, medicíně, sociálních službách, v průmyslu, v souvislosti s chatboty coby virtuálními osobami (např. v e-shopech), chytrými telefony, včetně rozpoznávání mluveného slova, hrami, strojovými překlady, digitálními asistenty, autonomními (samořiditelnými) vozidly, automobily, robotickými přístroji, vyhledávači, poskytováním služeb, včetně služeb právních, kdy se ale zatím užívá k rutinní činnosti. Je využívána stále častěji i v oblastech kultury, zejména v médiích, ať jde o tisk, televizi, či jiná média, v audiovizii, v dabingu, v reklamě, ve vydavatelské a nakladatelské oblasti včetně hudby. Aktuálně se stále častěji využívají též nástroje jazykových modelů, včetně generativní AI jako jsou hlasové modely AI.

Téměř každý den se nabízejí další a další možnosti využití AI (dále též podle kontextu „modely AI“ nebo „nástroje AI“) v různých oblastech. V případě hlasových modelů AI je takovou zásadní oblastí dabing (a současně velmi citlivou oblastí zejména pro dabéry)⁹, ať dabing audiovizuálních děl či jiných předmětů ochrany autorským právem jako jsou videohry. Vývoj těchto nástrojů AI včetně jejich trénování a dalšího využití AI se může dotýkat řady osob, nejen dabérů. Na straně jedné autorů, výkonných umělců, výrobců zvukově obrazových nebo zvukových záznamů, a to jak děl původních (dabovaných), tak děl výsledných (dabingových verzí), na straně druhé pak uživatelů takových předmětů autorskoprávní ochrany, ať ve fázi vývoje a trénování AI, nebo ve fázi konkrétního (vy)užití konkrétního nástroje AI koncovými uživateli, kterými mohou být producenti, dabingová studia či reklamní agentury, ale i fyzické osoby.

Ambicí není podat vyčerpávající rozbor tématu, ale podělit se o základní úvahy nad problematikou umělé inteligence ve vztahu k autorskému zákonu se zaměřením

in BARTÁK, Ondřej: „*Co je to generativní umělá inteligence? Budoucnost lidstva nebo?*“. Dostupné z: <https://deeply.cz/co-je-to-generativni-umela-inteligence/>

⁹ FEDOROV, Anna: „*Čestí herci se kvůli nové aplikaci bojí o práci*“. 27. června 2023. Dostupné z: https://cnn.iprima.cz/cesti-daberi-biji-na-poplach-boji-se-ze-je-nahradi-umela-inteligence-366194?utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=sekce-z-internetu#dop_ab_variant=1&dop_source_zone_name=hfeed.szhnp.box

na hlasové modely AI využívané v dabingu,¹⁰ otázky vývoje, trénování, a dalšího užití nástrojů umělé inteligence a jejich dopady v oblasti autorskoprávní, možnost vzniku autorskoprávně chráněných předmětů a práv k nim, související odpovědnost.

Účelem úvah je v souladu s cíli výzkumu též zamyšlení nad tím, nakolik dnes v digitálním věku, ve věku umělé inteligence, ob stojí stávající pojetí autorskoprávní ochrany a její úroveň, aby nedošlo k její devalvaci a ohrožení právní jistoty.

2. Umělá inteligence v obecném smyslu

Pro účely výkladu se vychází z obecně chápaného definičního vymezení umělé inteligence.¹¹ Zejména v dnešní době existují různé definice umělé inteligence, shodují se v zásadě v tom, že je to počítačový program, který simuluje lidské myšlení a některé prvky inteligentního chování, se schopností se sám učit a zdokonalovat. Nutno zdůraznit, že jakákoli definice nemůže postihnout a vystihnout, co vlastně tento fenomén je. Umělou inteligencí je obecně chápán i vědní obor zabývající se AI nejen obecně, ale i různými přístupy a z nich vyplývajícími typy AI, od kterých je odvislé i vnímání té které AI (může jít např. o quasi umělou, tzv. symbolickou, inteligenci, která není autonomní, nemá schopnost se sebevzdělávat, o AI analogickou nebo biologickou využívající metody deep learning-hlubokého učení, jejichž základem jsou umělé neuronové sítě, může jít o kombinaci různých přístupů¹²). Pojmu se běžně užívá k označení zařízení (softwaru i hardwaru). Též coby synonymum pojmu robot¹³, ve zkratce bot užívaný pro počítačové programy, nebo ve smyslu hmotném v případě robotických zařízení, která jsou však v zásadě řízena AI ve smyslu programu. Definicí AI se zabývá i Evropská unie, podle jejichž základních dokumentů: „Za umělou inteligenci se považují systémy, které vykazují inteligentní chování tím, že analyzují okolní prostředí a reagují na něj-s určitým stupněm autonomie -, aby dosáhly konkrétních cílů.“ Shody na definičním vymezení AI se však zatím nepodařilo v rámci aktuálních unijních legislativních počínů dosáhnout. Ostatně je otázkou, zda se o podrobnou definici tohoto všeobsahujícího pojmu, stále se měnícímu a vyvíjejícímu, vůbec pokoušet. Definiční vymezení takovýchto pojmů obecně bývají v unijních předpisech (ale i v českém autor-

¹⁰ Základní úvahy byly předneseny ve stručnější podobě na odborném semináři Právní aspekty dabingu dne 2. června 2023 pořádaném Katedrou správního práva a správní vědy PF UK v rámci a jako jeden z výsledků projektu vysokoškolského výzkumu UK č. 260622 „Technologický pokrok a společenské proměny jako výzvy pro zkoumání základních otázek práva“.

¹¹ Srov. též v HOLCOVÁ, Irena aj. *Autorský zákon: Komentář* [Systém ASPI]. § 65 Počítačové programy. Wolters Kluwer [cit. 2023-11-4]. ASPI_ID KO121_2000CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X

¹² Srov. např. základní (a i pro laiky v oboru AI srozumitelné) vymezení a výklady Deeply.cz: „*Umělá inteligence. Vše, co o ní nevíte na jednom místě*“. Dostupné z: <https://deeply.cz/vse-o-umela-inteligence/>; BARTÁK, Ondřej: „*Co je to umělá inteligence aneb jak technologie předběhne člověka. Máme se bát? Je to budoucnost lidstva, ale...?*“ Dostupné z: <https://deeply.cz/umela-inteligence/> nebo v diplomové práci DANG, Milan: „*Právní aspekty umělé inteligence*“, 2020, Právnická fakulta, Univerzita Karlova, str. 5 [spojující znalosti problematiky AI z mnohaleté účasti na vývoji AI (včetně neuronových sítí) z technického a právního hlediska]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/117650>

¹³ Autorem pojmu je Karel Čapek (podle některých zdrojů jeho bratr Josef)

ském zákonu) spíše výjimkou. S ohledem na komplexnost, variabilitu a rychlost vývoje systémů umělé inteligence v čase, různorodost aplikovatelných právních režimů, lze mít za to, že i v případě AI (obdobně jako u počítačových programů) platí, že každá definice by se stala časem obsoletní. Navíc je otázka, zda je vůbec možná – např. pro účely autorskoprávní bude potřeba jiné vymezení, v jiném kontextu, než pro účely posouzení např. odpovědnosti ať soukromoprávní či trestněprávní např. v souvislosti s autonomními vozidly či jinými technickými zařízeními s ohledem na nezbytnost splnění základních předpokladů pro vznik konkrétní odpovědnosti.

Na unijní úrovni se problematiky UI týká řada dokumentů, jedním ze základních dokumentů je Bílá kniha o umělé inteligenci – evropský přístup k excelenci a důvěře ze dne 19. února 2020 [COM(2020) 65]¹⁴, ale nejen. Právy duševního vlastnictví se explicitně zabývá zejména Usnesení Evropského parlamentu ze dne 20. října 2020 o právech duševního vlastnictví při vývoji technologií umělé inteligence, 2020/2015(INI), coby zásadní dokument ve vztahu k této oblasti.¹⁵

Aktuálně je projednáván návrh Nařízení Evropského Parlamentu a Rady, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro Umělou Inteligenci (Akt o Umělé Inteligenci) a mění určité legislativní akty Unie¹⁶, který je zcela zásadním dokumentem nejen pro EU, ale lze mít za to, že i celosvětově. Současně je v legislativním procesu Návrh směrnice o přizpůsobení pravidel mimosmluvní občanskoprávní odpovědnosti umělé inteligenci (směrnice o odpovědnosti za umělou inteligenci)¹⁷.

3. Umělá inteligence v autorskoprávním smyslu

Umělá inteligence je propojena s informačními technologiemi, zvláště s počítačovými programy, na nichž je založena. V obecném chápání pojmu je počítačový program zásadně chápán jako soubor příkazů a instrukcí vyjádřených v objektivně vnímatelné podobě určených k přímému či nepřímému užití počítačem či jiným zařízeními s cílem dosažení určitého výsledku.¹⁸ Vývoj AI je obdobný jako vývoj klasických počítačových programů, ale při vývoji AI dochází z podstaty k posunu ve významu určitých prvků či činností v konkrétních fázích vývoje. Pro vývoj obou technologií jsou zásadní algoritmy. Autorem klasického počítačového programu je programátor, který explicitně popisuje, jak má tento program provést určitý úkol, uvádí všechny možné situace, způsoby jejich řešení, určuje parametry, jejich hodnotu, stejně jako logiku způsobu

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0065&qid=1702479132973>

¹⁵ COM(2020) 65 ze dne 19. února 2020. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0176_CS.html

¹⁶ COM(2021)206 final ze dne 21. dubna 2021. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206&qid=1652170308479>

¹⁷ COM(2022) 496 final 2022/0303 ze dne 28. září 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0496&qid=1702309774868>

¹⁸ Blíže srov. HOLCOVÁ, Irena. § 65 Počítačový program. In: HOLCOVÁ, Irena aj. *Autorský zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-31]. ASPI_ID KO121_2000CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

zpracování vstupních dat k dosažení zamýšleného výsledku, kdy by výstup měl být při stejných vstupních datech vždy stejný. Pro vývoj AI jsou algoritmy a jejich výzkum zcela zásadní a na rozdíl od klasických programů se programování samé, kdy jsou algoritmy vyjádřeny programátory v podobě kódů (zdrojového či strojového), jeví jako méně náročná. Programátor sice také musí určit parametry, ale ne již jejich hodnoty. Ty jsou získávány, potažmo upravovány v rámci tzv. učení, trénování umělé inteligence na vstupních (tzv. testovacích) datech. Po vytrénování je výstupem počítačový program (tzv. model) s upravenými parametry, který má schopnost se rozhodovat na základě nových dat (stále se ale očekává, že data budou svým obsahem obdobná), čímž dalším učáním se, tedy trénováním se mohou výstupy měnit.¹⁹ Často dochází ke kombinaci klasického programu s AI. Navíc s ohledem na různorodost AI záleží na tom, o který typ AI v konkrétním případě jde. Lze mít za to, že uvedené odlišnosti vývoje nemají na možnou autorskoprávní ochranu AI ve smyslu výsledku tvůrčí činnosti programátorů zahrnující i výsledky činnosti osob (výzkumníků) specializovaných na výzkum algoritmů, coby počítačových programů vliv.

UI může být tak vnímána jako objekt práva, konkrétně autorskoprávní ochrany; jako subjekt práva, jak bylo na unijní půdě původně uvažováno, nikoli. S ohledem na povahu AI se nabízí jako nejvhodnější a nejjednodušší ochrana modelů AI jako počítačových programů.

Počítačový program a databáze jsou chráněny podle § 2 odst. 2 autorského zákona, jsou-li původní ve smyslu autorova vlastního duševního výtvoru. Jak zmíněno, u tradičních počítačových programů, tak i pro vývoj AI jsou základem algoritmy, které jsou vyjádřeny v objektivně vnímatelné podobě v počítačovém programu v podobě zdrojového či strojového kódu.

Myšlenky, principy, ani metody, na kterých je založen jakýkoli prvek počítačového programu autorskoprávně chráněny však z podstaty nejsou (srov. § 65 odst. 2 ve spojení s § 2 odst. 6 autorského zákona). Nejsou tak chráněny autorským právem algoritmy, ani počítačové modely, na kterých je umělá inteligence založena. Počítačové modely a algoritmy jsou ale např. ve smyslu Evropské patentové úmluvy považovány za matematické metody, a nejsou proto samy o sobě patentovatelné; mohou ale být podle čl. 52 odst. 3 Evropské patentové úmluvy chráněny patenty, pokud jsou používány jako součást systému umělé inteligence, který přispívá k vytvoření dalšího technického efektu; uvažuje se možnost využití patentové ochrany²⁰.

S ohledem na nemožnost ochrany algoritmů samých autorským zákonem a absenci jiné absolutní právní úpravy, je pro autory i technologické firmy zcela zásadní možnost ochrany modelu AI či jeho části ochrany autorským právem, ať jako počítačového

¹⁹ Srov. např. DANG, Milan: Právní aspekty umělé inteligence, 2020, Právnická fakulta, Univerzita Karlova, str. 24

²⁰ Srov. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 20. října 2020 o právech duševního vlastnictví při vývoji technologií umělé inteligence, 2020/2015(INI). Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0176_CS.html

programu či jiného předmětu ochrany, bez ohledu na diskutabilnost vhodnosti takové ochrany.

Pro účely právní kvalifikace modelů AI lze vycházet z toho, že i v případě AI jde o počítačové programy v uvedeném smyslu. U generativních modelů AI se schopností vygenerovat určitý obsah, včetně programů²¹ stále z podstaty půjde o počítačové programy v obecném smyslu, byť i modifikovaném, tzn. *sui generis*. Navíc s ohledem na množství možností vývoje různých druhů a typů modelů AI v jednotlivých případech často nepůjde o AI schopnou autonomního chování.

Z hlediska posouzení možnosti autorskoprávní ochrany modelů AI jako počítačových programů nemá jejich účel či určení ani konkrétní funkcionality nebo způsob jejich vývoje toho kterého produktu relevanci, pokud je výsledný model či jeho prvky (i) počítačovým programem v obecném smyslu. Pokud ano, pak je rozhodné, zda splňuje pojmové znaky pro vznik ochrany počítačových programů coby autorského díla ve smyslu § 2 odst. 2 autorského zákona či nikoli. Pokud budou některé výsledky tvůrčí činnosti v rámci vývoje AI nebo v rámci a jako součást modelu AI jedinečné ve smyslu § 2 odst. 1 autorského zákona a budou splňovat i ostatní pojmové znaky, budou chráněny autorským zákonem též.

Podle české právní úpravy může být autorem, tedy i autorem umělé inteligence ve smyslu počítačového programu, byť zdokonalujícího sama sebe, pouze fyzická osoba (člověk), která jej vytvořila tvůrčí činností (srov. § 5 odst. 1 autorského zákona).

Podle ujednání i české právní úpravy jakýkoli počítačový program v obecném chápání tohoto pojmu požívá ochrany, je-li původní ve smyslu autorova vlastního duševního výtvoru. Bude-li původní v uvedeném smyslu, AI coby počítačový program vytvořený autory – fyzickými osobami bude zásadně požívat autorskoprávní ochrany coby autorské dílo.

Jak uvedeno, AI se učí na obrovském objemu dat (tzv. datasety). Jde o soubor dat zásadně v digitální podobě, a to i autorskoprávně chráněných jako jsou texty, obrazy, fotografie, videa. K užití takových dat může dojít v rámci samotného vývoje a trénování AI, ale i při jejím užití.

Do úvahy tak přichází též ochrana databáze, ať chráněná autorským právem podle § 2 odst. 2 a 5 autorského zákona či právem *sui generis* pořizovatele databáze (§ 88 a násl. autorského zákona), pokud bude splňovat podmínky pro ochranu, což by bylo předmětem posouzení v každém jednotlivém případě, a to jak ve vztahu k databázím, z nichž jsou data získávána (nasávána), tak i na straně technologických firem je (vy)

²¹ Např. podle Radima Polčáka se „*Od klasického počítačového algoritmu se umělá inteligence liší tím, že samotné zpracování dat tady nekóduje programátor. Člověkem vytvořený program autonomního systému totiž není o tom, co a jak dělat, ale jak se to naučit. Autonomní systém tedy dostane od programátora jen základní zadání a mechanismus pro autonomní učení se. Pak už se programuje a vyvíjí sám, tj. autonomně.*“ Rozhovor s Radimem Polčákem (prof. JUDr. Radim Polčák, Ph.D., PF MUNI), rozhovor vedl JUDr. PhDr. Karel Šimka Ph.D., *Bulletin Komory daňových poradců* č. 2/2019, str. 3. Dostupné z: <https://www.kdpcr.cz/bulletin>

užívajících pro vývoj a užití AI. Podle hodnotící zprávy Evropské komise k databázím²² se obecně předpokládá, s ohledem zejména na bohatou judikaturu SDEU ve vztahu k databázím coby předmětů ochrany, že většina databází nespňuje základní znaky, ve vztahu k strojově generovaným datům nejsou splněny základní podmínky pro její ochranu. Současně při vědomí toho, že uvedené je otázkou posouzení v každém případě, potažmo možného vývoje výkladu soudního i v reakci na technologický vývoj.

4. Oprávnění k využití dat chráněných autorským zákonem k trénování AI

Jak uvedeno, AI je trénována na velkém množství datech, kterými mohou být i autorskoprávně chráněné předměty ochrany různého typu převážně v digitální podobě. A to v rámci samotného vývoje a/nebo při fungování.

Ve fázi „učení se“, trénování, modelů AI dochází k analýze dat v obrovském rozsahu, zejména v prostředí internetu (ale nejen). Jsou analyzována i data, která jsou autorskými díly či jinými předměty autorskoprávní či jiné ochrany, jako jsou zcela či zčásti slovesná díla v podobě článků, knih, divadelních her, hudební díla, obrázky, fotografie, audiovizuální díla, zvukové záznamy s hudebními nahrávkami, zvukově obrazové záznamy s filmy, počítačové programy, soukromá data, osobní údaje, což je již dnes předmětem řady soudních sporů²³. Většina AI, algoritmů, které jsou využívány při vývoji umělé inteligence, je trénována tak, aby odvozovala určité vzorce z datasetu, podle nichž pak upravuje či jsou upravovány vnitřní parametry tak, aby dosáhla cíle určeného programátorem.²⁴ Modely AI pak mohou vygenerovat na základě vstupů, kterými jsou prompty uživatele, různé výstupy jako je text, hudba, obrázky, videa, počítačové programy, které již nemusí být rozmnoženinami autorských děl či jiných předmětů ochrany, tedy plagiáty v obecném chápání slova smyslu, byť bez již existujících děl coby dat, která analyzovaly, identifikovaly, rozkládaly, učily se na nich souvislosti, parametry, charakteristiky, specifika, která odlišují konkrétní vzorek od ostatních, by takového výsledku nedosáhly.²⁵

²² (Commission Staff Working Document) Evaluation of Directive 96/9/EC on the legal protection of databases [SWD(2018) 147 final]z 25. dubna 2018 SWD(2018) 146 final

²³ Srov. žaloba o úniku soukromých dat, osobních údajů při trénování AI. In THORBECKE, Catherine: „OpenAI, maker of ChatGPT, hit with proposed class action lawsuit alleging it stole people’s data“. 28. června 2023. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2023/06/28/tech/openai-chatgpt-microsoft-data-sued/index.html>

²⁴ Srov. DANG, Milan: „Právní aspekty umělé inteligence“, 2020, Právnická fakulta, Univerzita Karlova, str. 26.

²⁵ Srov. spor mezi americkou fotobankou Getty Images proti americké společnosti Stability AI, Inc. se sídlem v Londýně, hromadné žaloby spisovatelů jako např. hromadná žaloba spisovatelů proti Meta Platforms model AI Llama, proti OpenAi a Microsoft, o porušení autorských práv při trénování AI. In KILIÁN, Karel: „Americký spisovatel Michael Chabon žaluje Metu za používání jeho textů k trénování AI“, 16. září 2023. Dostupné <https://www.zive.cz/clanky/americky-spisovatel-michael-chabon-zaluje-metu-za-pouzivani-jeho-textu-k-trenovani-ai/sc-3-a-224171/default.aspx>; <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/kultura/americti-spisovatele-zaluji-openai-i-metu-vadi-jim-ze-se-umela-intelligence-uci-na-jejich-dilech-2267>; <https://intelligentnisvet.cz/clanky/umela-inteligence-pod-tihou-zalob-spisovatele-i-umelci-volaji-po-spravedlnosti>

Dokáží napodobit styl, vygenerovat shrnutí děl.²⁶ To se týká i řečové analytiky a hlasové biometrie, potažmo dnes již vyvíjené následné zpětné syntézy. Technologické společnosti vyvíjející generátory obsahu tvrdí v případech sporů s nositeli práv, že při trénování AI jsou analyzovány miliardy dat veřejně přístupných v prostředí internetu, která nejsou s ohledem na podstatu učení AI nikam ukládána, podle argumentace žalovaných nedochází ani k rozmnožování, ani ukládání dat pro jejich další šíření. Soudy s ohledem na právní úpravu *de lege lata* i ve Spojených státech amerických požadují důkazy o tom, že byla neoprávněně užita konkrétní data (např. díla)^{27, 28} Uvedenou argumentaci žalovaných lze však uvažovat pouze tehdy, pokud by nebyly skutečně ve fázi trénování takového modelu AI pořizovány ani pro trénovací datasety rozmnoženiny autorských děl či jiných předmětů ochrany, ani nikam ukládány, a to nezávisle na tom, zda by se tak dělo pro další šíření dat.²⁹

AI může být trénována na datech autorskoprávně chráněných, jakož i na hlasech lidí, na základě svolení a/nebo licence od nositelů práv. Bez takového svolení a licence

těž hromadná žaloba jménem „potenciálně milionů programátorů“, kteří zpřístupnili své programy na veřejném úložišti GitHub pod veřejnou licenci open source, proti společnosti GitHub o porušení jejich autorských práv při trénování kódovacího asistenta Copilot řízeného AI na veřejných úložištích GitHub. Tvůrci, kteří na GitHubu zveřejnili kód pod licencí open source, tvrdí, že technologie porušuje jejich práva. Na rozhodnutí v této věci, která byla podána u okresního soudu v San Franciscu jménem potenciálně milionů programátorů, se čeká. Dostupné např. z: <https://www.computerworld.cz/clanky/autori-literatury-faktu-hromadne-zaluji-openai-a-microsoft-kvuli-poruvani-autorskych-prav/>; <https://intelligentnisvet.cz/clanky/umela-inteligence-pod-tihou-zalob-spisovatele-i-umelci-volaji-po-spravedlnosti>

²⁶ Srov. hromadnou žalobu Sdružení Authors Guild proti OpenAI (ChatGPT) a Microsoft o porušování autorských práv spisovatelů literatury faktu, za trénování AI ChatGPT na jejich dílech bez jejich souhlasu, kdy žalobci mj. tvrdí, že došlo k užití jejich děl, která ale nebyla volně přístupná na internetu. Dostupné z: <https://assets.bwbx.io/documents/users/ijqWBBFdfxIU/r1ZH4FXwShJE/v0>; k tomu srov. PRATAMA, Raflý: „*Hromadná žaloba OpenAI: Tvůrce ChatGPT údajně porušuje zákony na ochranu soukromí*“. Dostupné z <https://mspoweruser.com/cs/openai-class-action-lawsuit/>

²⁷ Např. hromadná žaloba proti společnostem DeviantArt, Inc., Midjourney, Inc., Stability AI, Inc., Runway AI, Inc., kterou podali dne 13. ledna 2023 a dne 27. listopadu 2023 v upravené podobě Karla Ortiz, Kelly McKernan, Sarah Andersen, Gregory Manchess, Adam Ellis, Gerald Brom, Grzegorz Rutkowski, Julia Kaye, H. Southworth, Jingna Zhang o porušení autorských práv při trénování nástrojů umělé inteligence na pěti miliardách obrázků dostupných na webu. Podle argumentace žalovaných pro zamítnutí hromadné žaloby žalobci nemohou identifikovat žádný vygenerovaný obrázek, který by byl podstatně podobný některému z jejich děl chráněných autorským právem. Zástupci (ve vztahu k nástroji Stable Diffusion) navíc tvrdí, že pro zajištění funkčnosti nástroje byly jako trénovací data použity miliardy obrázků dostupné na internetu. Tato data nejsou nikam uložena. Podstatou učení AI navíc není kopírování nebo zapamatování obrázků pro pozdější šíření, ale naopak; tedy podle jejich tvrzení nedochází k porušování autorských práv. Celý průběh do 8. prosince 2023 dostupný na: <https://www.courtlistener.com/docket/66732129/andersen-v-stability-ai-ltd/>.

²⁸ V případě neoprávněného užití hlasu v dabingu tedy důkaz o užití konkrétního záznamu/ů hlasů.

²⁹ AI (např. ChatGPT, Llama) dokáže uvolnit i rekonstruovat velké množství dat, na kterých se učila: PALYZA, Jan: „*Toto nikdo nechceme: umělá inteligence klidně prozradí osobní data – stačil k tomu jediný příkaz*“, 3. prosince 2023. Dostupné z: <https://www.chip.cz/toto-nikdo-nehceme-umela-inteligence-klidne-prozradi-osobni-data-stacil-k-tomu-jediny-prikaz>

od nositelů práv tak mohou třetí osoby činit jediň, stanoví-li to zákon.³⁰ Ve vztahu k autorskoprávním předmětům ochrany tak stanoví s účinky od 5. ledna 2023 v § 39c a 39d (ve spojení s banketními ustanoveními § 74, § 78, § 82 a § 86)³¹ upravujících výjimky z výlučných práv autorů či výkonných umělců, potažmo výrobců a vysílatelů, pro „data mining“ (vytěžování dat). Ve vztahu k hlasům coby osobnostním atributům člověka zákonná výjimka v obdobném rozsahu upravena není.³²

V ustanovení § 39c autorského zákona je upravena obecná výjimka k rozmnožování děl či jiných předmětů ochrany pro účely automatizované analýzy dat, pokud si autor či jiný nositel práv vhodným způsobem nevyhradí užití svého díla či jiného předmětu ochrany za podmínek zákona. Výjimka není omezena personálně, ani účelem, je možné ji využít i pro komerční účely, ale za přísně stanovených podmínek uvedeného ustanovení.³³ Zejména je možné takto zhotovenou rozmnoženinu uchovat pouze po dobu nezbytnou pro účely automatizované analýzy děl či jiných předmětů ochrany, resp. jejich vytěžování.

Možnost aplikace zákonné licence je tedy možné zcela vyloučit, ale musí se tak stát výslovně vhodným způsobem, v případě děl či jiných předmětů ochrany zpřístupněných podle § 18 odst. 2 autorského zákona, tedy zejména prostřednictvím internetu, se tak musí stát strojově čitelnými prostředky, podle důvodové zprávy k novele č. 429/2022 Sb. „uvedením běžných metadat (např. strukturováním metadat do formátu, který jsou automatizované nástroje schopny přečíst)“ s tím, že výhrada je účinná pro budoucí užití. Obecně formulovaná výhrada k zákazu kopírování obsahu či jeho části, obvykle uváděná na internetových stránkách, by neměla být považována za vhodný prostředek.

Výhradu není možné v souladu s unijní úpravou vztáhnout pro účely automatizované analýzy dat k vědeckému výzkumu upravené v § 39d autorského zákona, která je

³⁰ § 12 odst. 1 autorského zákona

³¹ Novela autorského zákona č. 429/2022 Sb., jíž došlo k transpozici čl. 3 a 4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 ze dne 17. dubna 2019 o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu a o změně směrnic 96/9/ES a 2001/29/ES (Text s významem pro EHP)

³² Ani v právních předpisech o ochraně osobních údajů, ani v občanském zákoníku. Zákonné licence upravené v § 89 a § 90 obč. zák. ve vztahu k osobnostním atributům výslovně uvedeným (např. k vědeckým účelům) nepokrývají data mining, navíc nesmí být aplikovány nepřiměřeným způsobem v rozporu s oprávněnými zájmy člověka.

³³ Podle § 39c autorského zákona:

- (1) *Do práva autorského nezahrnuje ten, kdo zhotoví rozmnoženinu díla za účelem automatizované analýzy textů nebo dat v digitální podobě, prováděné za účelem získání informací, zahrnujících mimo jiné vzory, tendence a souvztáhnosti; takto zhotovenou rozmnoženinu je oprávněn uchovat pouze po dobu nezbytnou pro účely této automatizované analýzy textů nebo dat.*
- (2) *Ustanovení odstavce 1 se nepoužije pro rozmnoženiny díla, jehož autor si užití podle odstavce 1 výslovně vyhradil vhodným způsobem; v případě díla zpřístupněného podle § 18 odst. 2 strojově čitelnými prostředky.*
- (3) *Ustanovení odstavců 1 a 2 není dotčeno ustanovení § 39d.*

kogentní a nelze ji ani smluvně vyloučit³⁴; tato zákonná výjimka umožňuje pořizování rozmnoženin děl i jiných předmětů ochrany pro účely vědeckého výzkumu, je personálně omezená, na rozdíl od obecné úpravy § 39c je možné zhotovenou rozmnoženinu uložit a uchovávat ji za zákonných podmínek pro účely vědeckého výzkumu, včetně ověření výsledků výzkumu při dodržení povinností (takové výsledky mohou tedy v důsledku být základem pro komerční produkty a komerční užití).

Pro aplikace uvedených zákonných licencí se uplatní třístupňový test upravený v § 29 odst. 1 autorského zákona³⁵.

Velké modely AI jsou trénovány na obrovském počtu dat (tokenů), jako příklad se uvádí např. Meta LLaMA, která byla trénovaná na 2 bilionech tokenů. Tedy k dalšímu vývoji AI je potřeba ohromující kvantita dat pro tyto účely, aby se nezastavil další vývoj AI v potřebném rozsahu. S ohledem na to, že takové množství trénovacích dat není možné jinak získat než z těch, co člověk již vytvořil, pořídil, bez nichž by AI vůbec neexistovala, jeví se do budoucna jako možné řešení vhodné pro všechny zainteresované cestu náhradních odměn za možnost takového užití ve prospěch nositelů práv k dílům a jiným předmětům ochrany, kteří nevyužili možnosti výhrady k využití výjimek „data mining“³⁶; takové právo nositelů práv na náhradní odměnu by bylo vhodné *de lege ferenda* zakotvit jako kolektivně spravované právo zejména pro fázi trénování AI, ale zřejmě nejen. Pokud by bylo zvoleno toto řešení alespoň na unijní a národní úrovni, mohlo by být uvádění výhrady z výjimek k využití „data mining“ nositeli práv kontraproduktivní, protože by se na právo na takovou odměnu nevztahovalo; bude však záležet na konkrétní právní úpravě. Producentům, dabingovým studiím, reklamním agenturám či i poskytovatelům služeb např. hlasové databanky, lze tedy v současné době doporučit uvádění takové výhrady, ale s vědomím možných důsledků v případě,

³⁴ Podle § 39d autorského zákona:

Do práva autorského nezasahuje

- a) *vyšoká škola, která jako součást své činnosti provádí vědecký výzkum, nebo právnická osoba, jejímž hlavním cílem je provádět vědecký výzkum nebo vykonávat vzdělávací činnost zahrnující rovněž vědecký výzkum, jestliže je vědecký výzkum této vysoké školy nebo právnické osoby prováděn tak, aby přístup k jeho výsledkům nebyl přednostně umožněn tomu, kdo na tuto vysokou školu nebo právnickou osobu vykonává rozhodující vliv, a současně tak, aby výzkum byl prováděn ve veřejném zájmu nebo na neziskovém základě nebo tak, že všechny zisky jsou zpětně investovány do vědeckého výzkumu této vysoké školy nebo právnické osoby, nebo*
- b) *instituce kulturního dědictví,*

zhotoví-li pro účely vědeckého výzkumu rozmnoženinu díla za účelem automatizované analýzy textů nebo dat v digitální podobě, prováděné za účelem získání informací, zahrnujících mimo jiné vzory, tendence a souvztažnosti; takto zhotovenou rozmnoženinu je povinná uložit s vhodnou úrovní zabezpečení a může ji uchovávat pro účely vědeckého výzkumu, včetně ověření výsledků výzkumu.

³⁵ Srov. § 29 odst. 1 autorského zákona: *Výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených zákonem a pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.*

³⁶ Obdobně jako je tomu v případě náhradních odměn v případě pořizování rozmnoženin předmětů ochrany pro vlastní osobní potřebu podle § 25 autorského zákona odpovídajícímu unijní právní úpravě.

pokud by se podařilo alespoň na unijní a potažmo národní úrovni prosadit uvažované kolektivně spravované právo na spravedlivou odměnu za užití předmětů ochrany osobami využívajícími takové předměty ochrany zejména pro účely trénování AI.

Kromě prostředků právních jako jsou legislativní úpravy na unijní a národní úrovni či domáhání se práv soudní cestou, jsou vyvíjeny i technologické prostředky AI určené na detekci obsahu vytvořeného umělou inteligencí, které jsou určeny pro odhalování původu konkrétních souborů jako jsou obrázky či videa, zda jsou vygenerované umělou inteligencí či s jejím využitím pořízeny, či se na vývoji podílí³⁷, popř. cestou zpětně analýzy zjistit původ zkoumaných vzorků. Stále více společností, a to včetně velkých technologických firem jako je Intel³⁸, se zabývá vývojem takových nástrojů. Jde ale o nerovný závod³⁹ (podobně jako je tomu u antivirových programů). Některé firmy, jako např. Adobe, ale i The New York Times,⁴⁰ však místo snahy zpětně pátrat po původu obrázku či videa prosazují vytvoření standardů, které by zavedly systém poznávacích znaků připojovaných k digitálním výtvorům přímo při jejich vzniku jako jsou kryptografické vodoznaky⁴¹ či též pomocí kryptografických hashovacích algoritmů v případě využití technologie blockchainu.⁴²

5. Tvůrčí osoby účastné na dabingu a jejich subjektivní práva chráněná autorským zákonem

AI se z autorskoprávního hlediska dotýká práv různých osob, která autorské právo chrání a vyvažuje-autorů autorských děl, výkonných umělců – herců, zpěváků, hudebníků, překladatelů, scénáristů, režisérů, a dalších tvůrčích osob, ale též práv výrobců zvukově obrazových záznamů, zvukových záznamů, případně rozhlasových a televizních vysílatelů. V případě dabingu se tento výčet rozšiřuje o dabingové autory, výkonné umělce a výrobce.

³⁷ Sensity AI, Fictitious.ai nebo Originality.ai, Optic, GPT Zero. In FIŠER, Miloslav: „*Boom umělé inteligence provází rozvoj služeb proti deepfake*“, 29. května 2023. Dostupné z <https://www.novinky.cz/clanek/internet-a-pc-software-boom-umele-inteligence-provazi-rozvoj-sluzeb-proti-deepfake-40433022>

³⁸ Intel spustil produkt FakeCatcher s tím, že dokáže s 96% úspěšností identifikovat videa typu deepfake, mimo jiné díky hledání drobných stop prokrvení v lidských tvářích. V americké federální vládě plánuje výzkumná agentura ministerstva obrany DARPA zaplatit skoro 30 milionů dolarů na projekt Semantic Forensics, který vyvíjí algoritmy na automatickou detekci deepfakes. *Ibid*

³⁹ *Ibid*

⁴⁰ Skupina s názvem Content Authenticity Initiative sdružuje asi 1000 firem a organizací včetně softwarové společnosti Adobe, deníku The New York Times a subjektů ze sféry umělé inteligence jako Stability A.I. *Ibid*

⁴¹ Generativní služba Firefly od společnosti Adobe bude ke svým výstupům připojovat „nutriční etikety“ obsahující datum vzniku obrázku a nástroj, který jej vytvořil. *Ibid*

⁴² Blockchain je distribuovaná decentralizovaná (P2P) databáze, většinou veřejná, ale může být i privátní, obsahující stále se rozšiřující počet záznamů, uchovávající transakce prováděné uživateli, nikým neřízená, kterou v zásadě nelze zpětně upravovat, kde je možné dohledat veškerá data, která jsou šifrována hashovacím algoritmem, nelze ji smazat ani vypnout. Mohou být do ní ukládána autorská díla či jiné předměty ochrany v digitální podobě včetně metadat.

Autorům a výkonným umělcům náleží osobnostní i majetková autorská či související práva k jejich dílům či výkonům.⁴³ Ke zpracování včetně překladu, dabování do jiného jazyka, udělují souhlas/ licenci⁴⁴, nestanoví-li zákon jinak⁴⁵. Stejně tak autorům odvozených děl, závislých na dílech původních jako je např. v oblasti dabingu dabingový scénárista, překladatel, režisér, vznikají osobnostní i majetková autorská práva k jejich dílům či výkonům⁴⁶ a třetí osoba může užít jejich díla na základě licence⁴⁷. Dabovaný výkonný umělec má osobnostní i majetková práva ke svému uměleckému výkonu (§ 67 odst. 1 autorského zákona), stejně tak dabér. K zařazení uměleckého výkonu do audiovizuálního díla je nezbytný souhlas výkonného umělce (§ 62 odst. 2 a § 64 odst. 2 a 4 autorského zákona). K dabování, včetně náhrady jeho hlasu, uděluje dabovaný výkonný umělec za podmínek § 70 a § 71 autorského zákona souhlas, potažmo licenci. Dále má výkonný umělec podle autorského zákona osobnostní právo na to, aby jeho výkon nebyl znetvořen, zkomolen nebo jinak změněn, bylo-li by to na újmu jeho pověsti⁴⁸.

6. AI a dabing

Z oblastí, kde přichází do úvahy využití umělé inteligence, je právě dabing. Aktuálně je dabing upřednostňován v audiovizí, jak v televizním vysílání, tak na streamovacích platformách jako je Netflix. Dosud se možnosti AI využívaly ve fázi pořízení překladů dialogových scénářů jako nástroj pro tvorbu překladu a jeho úpravy či ve fázi postprodukční. Nyní však již existují další možnosti využití AI v dabingu. Pokud jde o producenty audiovizuálních děl, včetně televizních a rozhlasových vysílatelů, dabingová studia, reklamní agentury, jsou již dnes využívány a lze předpokládat, že i nadále budou využívány technologie AI ke zkvalitnění jejich činnosti, tedy zatím nikoli jako příležitost k náhradě lidí (i když to v budoucnu nelze vyloučit tam, kde by to z podstaty bylo vůbec možné), ale spíše k modulaci jejich činností se zaměřením na rozšíření prostoru pro kreativitu člověka. Lze mít za to, že jde o vývoj přirozený, který jde ruku v ruce s vývojem technologickým, stejně jako tomu bylo v éře počátků masivního využívání internetu či mobilních telefonů, kdy se postupně vyvíjely nové možnosti tvorby a využití autorských děl či výkonů výkonných umělců včetně možností distribuce. Dnes se již nikdo nepozastavuje nad tím, že jsou jeho díla či výkony zpřístupňovány též či výlučně v elektronické podobě v online prostředí internetu, a naopak v zásadě již výjimečně či menšinově v hmotné podobě (např. na CD či jiných nosičích), ani

⁴³ Srov. § 9 odst. 1, § 10 až § 12 a násl. a § 69 a násl. autorského zákona

⁴⁴ Srov. ve vztahu k audiovizuálnímu dílu § 62 odst. 1 a § 63 odst. 1 a 3 autorského zákona, ve vztahu k dílům audiovizuálně užitým § 64 odst. 1 a 2 autorského zákona

⁴⁵ Srov. ve vztahu k audiovizuálnímu dílu § 63 odst. 3 autorského zákona, ve vztahu k dílům audiovizuálně užitým § 64 odst. 2 autorského zákona

⁴⁶ § 9 odst. 1, § 10 až § 12 a násl. a § 69 a násl. autorského zákona

⁴⁷ § 12 odst. 1 autorského zákona ve spojení s § 2358 a násl. a § 2371 a násl. obč. zák.

⁴⁸ Srov. § 70 odst. 4 autorského zákona

nad tím, že řada činností v rámci různých profesí se změnila či zanikla, byť jde řádově o několik let.

7. Hlasové modely AI

AI technologie využitelné v oblasti dabingu zahrnují produkty využívající záznamy hlasů herců, či jiných lidí, ale i produkty AI s možností generování a využití hyperrealistických syntetických hlasů.

V současné době již existuje řada takových hlasových produktů (např. Marwell.ai, Flawless AI, Nvidia123, Speaktor). Mezi oblíbené patří produkty či služby Amazon Polly, Google Cloud Text-to-Speech a IBM Watson Text-to-Speech.⁴⁹ Využívá se nejen běžná technologie, kdy je převáděn text na řeč, ale i technologie umožňující „převod řeči do jiného jazyka“, zahrnující vytváření syntetické verze původního hlasu jako jeho klon, který je možné „naladit“ pro různé druhy emocí, a to včetně mluvy v cizím jazyce. „Už to nebude nový hlas jiné osoby, který bude mluvit řekněme jménem Toma Cruise,“ říká Steelberg, ředitel Veritone. „Opravdu to bude hlas Toma Cruise, který mluví jiným jazykem.“⁵⁰ AI technologie Nvidia umožňuje změnit video nebo animaci způsobem, který využije rty herce a výraz obličeje a přizpůsobí je novému jazyku, tedy nejde již o nesynchronizovaný dabing. Využití se uvažuje zatím v rámci reklam, ale s cílením i na další produkty v dabingu a postprodukci. Podle ředitele Veritone: „Pokud jde o dabing a postprodukci, syntetické hlasy se stanou hlavním proudem a uvidíte, že to bude zabudováno do smluv zejména pro nové talenty,“ říká Steelberg. A to jak s ohledem na oprávnění k užití hlasových projevů v syntetizované podobě hollywoodských hvězd, ale i s ohledem na ochranu jejich zájmů, zejména před zneužitím těchto hlasů, až bude uvedená technologie přístupnější.⁵¹

Aktuálně nabízejí společnosti zabývající se vývojem hlasových nástrojů AI buď hlasové modely AI v podobě aplikace k užití nebo jako službu AI pro generování hlasů podle potřeb zájemce.⁵² Společnost Veritone jako první přišla s nabídkou komplexního cloudového řešení Voice-as-a-Service (VaaS) pro vytváření a monetizaci hyperrealistického syntetického hlasového obsahu s podporou převodu textu na řeč a řeči na řeč v komerčním měřítku (včetně ukládání, sdílení a automatizaci hlasových procesů v cloudu), ale tak, aby vše bylo transparentní a zejména se souhlasem osob, kterým hlasy náleží, včetně získání digitálních práv od těchto osob. Uživatel si může vytvořit svůj vlastní autentický hlas nebo klon svého hlasu či jiného hlasu.

⁴⁹ Srov. bližší informace in Speaktor: „*Jak používat hlasy umělé inteligence pro dabing?*“, 16. ledna 2023. Dostupné z: <https://speaktor.com/cs/ai-voices-dubbing/>

⁵⁰ WALSH, Bryan: „*AI could end foreign-language subtitles*“, 4. prosince 2021. Dostupné z: <https://www.axios.com/2021/12/04/artificial-intelligence-voice-dubbing-synthetic>

⁵¹ *Ibid*

⁵² blíže i k výhodám a možnostem využití těchto AI hlasových nástrojů viz např. in Speaktor: „*Jak používat hlasy umělé inteligence pro dabing?*“, 16. ledna 2023. Dostupné z: <https://speaktor.com/cs/ai-voices-dubbing/>

7.1 Základní hlasové modely AI využívané v AI dabingu

Základními modely AI jsou hlasové databanky s hlasy konkrétních osob a/nebo generátory syntetických hlasů. Hlasové databanky i hlasové produkty AI mohou plnit obdobný či shodný účel, neboť mohou generovat (i) syntetické hlasy na základě a s využitím lidských hlasů, a to buď konkrétních osob podle zadání nebo nikoli. Rozdíly bývají v postupu získání záznamů hlasů, jejich uchování a trénování hlasového nástroje AI, i dalšího užití.

7.1.1 Databanka s hlasy

Jde o databanku nabízející hlasy konkrétních umělců-databázi hlasů, tedy zaznamenaných hlasů dabérů či jiných profesionálních umělců, ale i jiných osob. Výhodami jsou obsáhlost a aktuálnost takových databází „*hlasových herců, speakerů, dabérů a dalších umělců, nabízejících své hlasy pro všechny myslitelné projekty*“, ať jde o profesionální elitní dabéry či amatérské hlasy, hlasy známých osobností, celebrit, různých věkových kategorií, zabarvení, českých i zahraničních, včetně potřebných oprávnění. Zájemce si zde s využitím vyhledávače může vybrat konkrétní hlas konkrétního interpreta, a to nejen rychle, ale v této etapě i zdarma. Kromě hlasů jako takových jsou nabízeny též veškeré související služby v oblasti audiovizuální produkce a postprodukce.⁵³

Pro pořízení záznamu hlasu či rozmnoženiny existující rozmnoženiny zvukového záznamu hlasu je třeba souhlasu dabéra či jiné osoby, jejíž hlas je zaznamenán, či souhlasu jiného nositele práv, stejně tak k zařazení do takové databáze a k dalšímu užití.

7.1.2 Generátory syntetických hlasů

U velkých hlasových modelů je AI trénována pouze a/nebo též na vzorcích záznamů hlasů zejména z veřejného prostoru. Velké modely AI jako je GPT4 mohou být na základě smlouvy s OpenAI dotrénovány uživatelem odborně zdatným v oblasti AI nebo ve spolupráci s ním, což je častá praxe i s ohledem na náklady spojené s vývojem AI.

Může jít o hlasový nástroj AI, který byl trénován na hlosech konkrétních herců či jiných osob, resp. na záznamech takových hlasů a který jako generátor hlasů dokáže vygenerovat syntetické hlasy včetně syntetického klonu konkrétního hlasu. A to buď vlastního hlasu uživatele nebo hlasů získaných na základě smluv s dabéry, kteří poskytnou hlasy pro pořízení jejich záznamů do databáze hlasů. Uživatel může vložit zvukový záznam (např. podcast) se svým hlasem a následně si nechá vygenerovat syntetickou verzi svého hlasu pro podcast, ale např. v jiném jazyce. Při standardním postupu jsou za uvedeným účelem pořízeny záznamy hlasů s provedením různých textů z knih či médií či jiných zdrojů obsažených též v databázi, na kterých je pak AI trénována a vytvořen hlasový model tak, aby reprodukoval hlasem konkrétního dabéra jakýkoli text v jakémkoli jazyce, s následným zařazením do databáze hlasů. Tato varianta je obvyklejší u menších hlasových modelů AI.

⁵³ např. DatabázeHlasu.cz. Dostupné z <https://databazehlasu.cz/nase-sluzby/>

I pokud jsou pro generování využity hlasy z databáze, může jít o digitální vyjádření takového hlasu, ale nikoli o užití konkrétního záznamu s konkrétním hlasem. Nejde o stejný záznam, a byť se vygenerovaný hlas může jevit jako nový, nejde ani o zcela nový nezávisle vytvořený hlas, nýbrž o hlas, který je sice výsledkem generování AI, ale stále s využitím původního hlasu, resp. minimálně informací získaných při trénování AI jeho analýzou, potažmo syntézou.⁵⁴

Pokud dochází (např. při dotrénování modelu AI) k využívání záznamů hlasů z databází jiných osob, k zařazení takových hlasů do databáze, jejich rozmnožování (tj. i uložení na disk počítače) a dalšímu užití, ať za účelem jejich dalšího šíření či nikoli, je tak možné činit pouze na základě oprávnění smluvního a/nebo umožňuje-li to zákon.

7.1.3 Deepfakes

S uvedenými modely AI souvisí problematika tzv. deepfakes. V obecném chápání smyslu tohoto pojmu jde o „označení pro realistickou úpravu videa. Upravuje se především tvář zobrazovaných osob, mimika obličeje a řeč jednotlivých aktérů videa. Jedinci pak vykonávají činnosti, které ve skutečnosti nedělají, a říkají slova, která ve skutečnosti nikdy nepronesli. Deepfake využívá pokročilého počítačového zpracování dat umělé inteligence (neurálních sítí schopných učit se). Kvalita upraveného videa se neustále zvyšuje.“⁵⁵ Výraz „deepfake“ sestává ze slova „deep“ (z deep learningu coby hlubokého učení součásti umělé inteligence coby oboru) a slova „fake“ (falešný).⁵⁶ Pojmu se užívá jednak pro označení technologie AI pro tvorbu či úpravy videí, obrázků, zvukových stop vkládaných do již existujících obrázků či videí, ale se změnou mimiky, vyřčených slov, hlasu. Dále, jak z pojmu vyplývá, jde o označení pro falešné, uměle vytvořené obrázky či videa, kde jsou něčí obličeje a jeho řeč upraveny či nahrazeny obličejem nebo řečí někoho jiného, které mají tvořit dojem pravosti a je obtížné je rozeznat od reality, často s cílem šířit tzv. hoaxy⁵⁷, mající za cíl vznik a šíření dezinformací. S ohledem na dopady celospolečenské, a to zejména pro osoby, které jsou obětmi deepfakes v uvedeném, tedy negativním smyslu (96 % je užíváno v pornografii, zbytek cíleně pro šíření dezinformací ve veřejném prostoru), je základní obranou proti deepfakes dodržování základní zásady využívání AI, kterou je především opatrnost koncových uživatelů samotných, tedy i v mediálním prostředí, nezbytnost ověřování pravosti, autenticity

⁵⁴ SVOBODA, Jiří: Hlasové technologie z Brna používá i německá policie. Phonexia v mnohem předčí Google i Amazon. 16. května 2019. Dostupné z: <https://cc.cz/hlasove-technologie-z-brna-pouziva-i-nemecka-police-phonexia-v-mnohem-predci-google-i-amazon/>

⁵⁵ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Deepfake videa* [online]. c2023 [citováno 4. 11. 2023]. Dostupný z [www: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Deepfake_vida&oldid=23345192>](http://www.<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Deepfake_vida&oldid=23345192>)

Je třeba odlišovat tzv. shallowfake videa vytvořená stříhacími nástroji či záměrným vytržením z kontextu či „fake fakes“ vytvořené pomocí deepfake technologie, kterými se rozumí počítačem vymodelované avatary, kteří nemají tvář žádného skutečného člověka a jejich vzhled je kompletně generován umělou inteligencí a které jsou využívány zejména ve videohrách.

⁵⁶ <https://pravdaboli.eu/deepfakevideo/>

⁵⁷ Jako hoax můžeme také označit šířenou zprávu, která obsahuje nepřesné, zkreslující informace, účelově upravené polopravdy nebo směsku polopravd a lží. Dostupné z: <https://www.hoax.cz/hoax/co-je-to-hoax>

obsahu, zejména textů, videí, obrázků, tedy aktuálně *a priori* nevěřit všemu, co je přístupno v prostředí internetu.⁵⁸ Jak již uvedeno výše, stále více společností, a to včetně velkých technologických firem jako je Intel⁵⁹, se zabývá vývojem nástrojů určených na detekci obsahu vytvořeného umělou inteligencí, které jsou určeny pro odhalování původu konkrétních souborů jako jsou obrázky či videa, zda jsou vygenerované umělou inteligencí či s jejím využitím pořízeny, či se na vývoji podílí.⁶⁰ Jde ale o nerovný závod (podobně jako je tomu u antivirových programů). Adobe, ale i The New York Times, jdou jinou cestou, místo snahy zpětně pátrat po původu obrázku či videa prosazují vytvoření standardů, které by zavedly systém poznávacích znaků připojovaných k digitálním výtvorům přímo při jejich vzniku jako jsou kryptografické vodoznaky⁶¹; je možné i využití technologie blockchainu.

8. Modely AI a jimi vygenerované výsledky jako předměty autorskoprávní ochrany

a) *Obecně*

Model AI sám o sobě může být předmětem autorskoprávní ochrany při splnění podmínek stanovených zejména pro ochranu počítačového programu. Stejně tak databáze může být chráněna autorským zákonem.

Pokud jde o autorství generativní AI, podle většiny odborných názorů i dostupné judikatury, zejména ze Spojených států amerických, nepřichází s ohledem na pojetí autorství coby výsledku duševní tvůrčí činnosti člověka, a na povahu činnosti AI, do úvahy⁶². Ani AI vygenerovaný výsledek sám o sobě není *de lege lata* autorským dílem či jiným předmětem ochrany. Pokud by však byla součástí vygenerovaného výsledku chráněná díla či jiné předměty ochrany nebo jejich části, jejich ochrana, která je zcela nezávislá na výsledku činnosti AI, by trvala nadále. Tedy paradoxně výsledek činnosti AI jako „nový“ produkt by chráněn nebyl s ohledem na absenci tvůrčího vnosu člověka, ale jeho části, jejichž autorem je člověk, ano. Uvedený závěr může mít dopady

⁵⁸ SLÍŽEK, David, Petr, KOUBSKÝ: Syntetické hlasy jsou k nerozeznání od těch skutečných, jaký vliv bude mít další rozvoj AI?, 10. listopadu 2023. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/veda-technologie/technologie/ai-technologie-synteticke-hlasy-rozhovor-petr-koubsky_2311102126_elev

⁵⁹ Intel spustil produkt FakeCatcher s tím, že dokáže s 96% úspěšností identifikovat videa typu deepfake, mimo jiné díky hledání drobných stop prokrvení v lidských tvářích. V americké federální vládě plánuje výzkumná agentura ministerstva obrany DARPA zaplatit skoro 30 milionů dolarů na projekt Semantic Forensics, který vyvíjí algoritmy na automatickou detekci deepfakes. In FIŠER, Miloslav: „*Boom umělé inteligence provází rozvoj služeb proti deepfake*“, 29. května 2023. Dostupné z <https://www.novinky.cz/clanek/internet-a-pc-software-boom-umele-inteligence-provazi-rozvoj-sluzeb-proti-deepfake-40433022>

⁶⁰ Sensity AI, Fictitious.ai nebo Originality.ai, Optic, GPT Zero; *Ibid*

⁶¹ Generativní služba Firefly od společnosti Adobe bude ke svým výstupům připojovat „nutriční etikety“ obsahující datum vzniku obrázku a nástroj, který jej vytvořil. *Ibid*

⁶² Těž Usnesení Evropského parlamentu ze dne 20. října 2020 o právech duševního vlastnictví při vývoji technologií umělé inteligence, 2020/2015(INI), čl. 15, 16.

pro koncové uživatele, pokud budou spoléhat na právní bezvadnost vygenerovaného výsledku. Např. Microsoft proto výslovně ve Smlouvě o poskytování služeb Microsoft účinné od 30. září 2023 uvádí pro Služby Bing a Microsoft Start, že „...jsou články, texty, fotografie, mapy, videa, přehrávače videa a materiály třetích stran dostupné ve službách Bing a Microsoft Start, včetně těch, které jsou poskytovány prostřednictvím robotů, aplikací a programů společnosti Microsoft, určeny pouze pro nekomerční osobní použití. Ostatní použití, například stahování, kopírování nebo opakovaná distribuce těchto materiálů či používání těchto materiálů a produktů k vytvoření vašich vlastních produktů, je povoleno pouze v rozsahu konkrétně povoleném společností Microsoft nebo vlastníky práv či příslušnými zákony na ochranu autorských práv.“⁶³

Autorem ve smyslu § 5 autorského zákona nemůže být *de lege lata* ani počítačový program, tj. umělá inteligence v tomto smyslu, ani stroj, ani právnická osoba či jiná osoba odlišná od autora. Autorskoprávně tak podle české právní úpravy chráněny nejsou ani autonomně umělou inteligencí generované další AI generující nové AI, ani počítačové programy či jiné produkty jimi generované (tzv. artificially generated works), ať jde o hudbu, články, obrazy či jiné výsledky. Autorem však nebude ani autor umělé inteligence/počítačového programu, pokud takový produkt nevytvořil/nespoluvytvořil tvůrčí činností coby činností duševní. Byl-li by tak model AI programován a vyvinut autonomně chráněnou AI, nezávisle na původním produktu programátora, *de lege lata* by nebyl předmětem autorskoprávní ochrany. AI vyvinutá nástrojem AI může tedy být počítačovým programem v obecném smyslu, ale nikoli předmětem ochrany autorským zákonem. Bylo by ale otázkou posouzení, zda a nakolik je i v takto vygenerovaném modelu obsažen či se projevuje původní počítačový program coby výsledek původní tvůrčí činnosti programátora-člověka.

Ve vztahu k možnosti vzniku autorství koncového uživatele, který vytváří autorské dílo s využitím nástroje AI, záleží vždy na konkrétních okolnostech konkrétního případu, jak ostatně vyplývá i z aktuálních soudních sporů⁶⁴, ale i z evropských dokumentů.⁶⁵ Lze mít za to, že vstup uživatele, kterým je jeho prompt, nebude sám o sobě větší

⁶³ https://www.microsoft.com/cs-cz/servicesagreement/#13f_BingandMSN

⁶⁴ Viz rozhodnutí amerického Copyright Office ve věci Kristiny Kashtanové o autorství komiksu Zarya of the Dawn, konkrétně k obrázkům vytvořeným nástrojem AI Midjourney. Podle rozhodnutí nejde z podstaty ani o autorství AI, ale ani o autorství člověka coby výsledek lidské tvořivé činnosti s ohledem na povahu činnosti v konkrétním případě, kdy Midjourney neprovádí pokyny k vytvoření konkrétního výstupu podle zadání uživatele, nástroj nerozumí gramatice, ani strukturu věty ani slovům, ale převádí slova na tzv. tokeny, porovnává je s tréninkovými daty a následně použije pro vytvoření obrazu. Uživatelé tedy nemohou předvídat konkrétní výstup aplikace AI Midjourney, obrázky jsou vytvářeny strojově mechanickým procesem, který funguje automaticky bez zásahu člověka, bez jeho tvůrčího vkladu. Pokud by se ale prokázal podstatný tvůrčí vklad uživatele v dalších fázích např. úprav obrázků, mohl by ochranu udělit. Dostupné z <https://www.copyright.gov/docs/zarya-of-the-dawn.pdf>, též na https://www.theverge.com/2023/2/22/23611278/midjourney-ai-copyright-office-kristina-kashtanova_https://en.wikipedia.org/wiki/Zarya_of_the_Dawn

⁶⁵ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 20. října 2020 o právech duševního vlastnictví při vývoji technologií umělé inteligence, 2020/2015(INI), čl. 15, 16.

nou autorským dílem, byť to nelze pochopitelně vyloučit a i když by bez tohoto vstupu nebyl vygenerován nástrojem AI konkrétní výstup. Velké modely AI jsou vytrénovány ne na milionech, ale miliardách, bilionech dat. Nástroj AI většinou generuje výstup pouze s využitím výsledků tréninku, nikoli tedy s přímým využitím databáze. Jsou ale naopak různé modely AI, při nichž jsou databáze využívány. V rámci chatu s běžným uživatelem se už modely AI zásadně neučí, ale na základě velkého množství parametrů získaných v rámci tréninku generují výstupy (s určitou mírou pravděpodobnosti). Tedy data vložená běžným uživatelem na vstupu model AI zásadně neukládá, ale uživatelem vkládané vstupy uvádí jako součást již jím vygenerovaného předchozího textu. Tyto vstupy běžných uživatelů neuzívá tedy pro další trénink^{66, 67}. Některé velké modely AI však umožňují, jak již uvedeno, dotrénování na „vlastních“ datech uživatele včetně přímého využití databáze s těmito daty.

Pokud by byl výstup užít bez dalšího, nejde o předmět autorskoprávní ochrany a pak ani uživateli – fyzické osobě nemůže vzniknout autorské právo k takovému výstupu. Bude-li výstup (vy)užit jako základ pro další tvůrčí činnost uživatele, tedy pokud by byl nástroj AI využit pro tvůrčí činnost člověka a v jejím rámci, pak by výsledek takové činnosti mohl být autorským dílem za předpokladu splnění pojmových znaků autorského díla ve smyslu české, potažmo evropské právní úpravy a judikatury (obdoba v současnosti již běžného způsobu tvorby architektonických děl či počítačové grafiky nebo překladů s využitím k tomu určených počítačových programů). O zpracování v autorskoprávním smyslu podle § 2 odst. 4 autorského zákona jít z podstaty nemůže v důsledku neexistence díla původního, zpracovávaného. Pokud by tímto výstupem bylo přes podstatu AI chráněné autorské dílo, pak by zpracování a jeho další užití nad rámec osobní potřeby bylo možné, ale pouze na základě souhlasu/ licence od nositele práv k takovému dílu.

Stejně tak, pokud by bylo např. k pořízení dabingového dialogového scénáře využito pouze překladače, pak by nevzniklo právo k překladu s ohledem na to, že AI nemůže být *de lege lata* autorem. Pokud by tento překlad byl pouze základem pro tvůrčí činnost překladatele a následně úpravce a režiséra, lze uvažovat vznik autorského díla a autorských práv těmto osobám, či autorského práva všem v případě spoluautorství.

b) Ve vztahu k výsledkům vygenerovaným modelem AI v dabingu

Pořizovatelům hlasových databází mohou vzniknout práva k takové databázi, pokud splňují zákonné podmínky, popř. lze uvažovat možnost vzniku práv k pořízeným záznamům obsaženým v databance. K databázi hlasů tak může existovat právo pořizovatele databáze, chráněné autorským zákonem buď jako souborné dílo, pokud jsou

⁶⁶ Např. Mgr. Jan Petrov, Ph.D., LL.M., seminář „Umělá inteligence v právu“, konaný 8. prosince 2023 na Právnické fakultě UP v Olomouci.

⁶⁷ K tomu srov. též PALYZA, Jan: „*Toto nikdo nechceme: umělá inteligence klidně prozradí osobní data – stačil k tomu jediný příkaz*“, 3. prosince 2023. Dostupné z <https://www.chip.cz/toto-nikdo-nehceme-umela-inteligence-klidne-prozradi-osobni-data-stacil-k-tomu-jediny-prikaz>

splněny pojmové znaky stanovené autorským zákonem v jeho § 2 odst. 4 a 2, či ochranou *sui generis* pořizovatele databáze ve smyslu § 88 a násl. autorského zákona. Navíc takový pořizovatel, kterým může být fyzická nebo právnická osoba, pokud pořizuje na svůj účet a odpovědnost zvukové záznamy hlasů, může nabyt práv výrobce zvukového záznamu ve smyslu § 75 a násl. autorského zákona s ohledem na to, že takovým záznamem může být i záznam jiných zvuků (či jejich vyjádření – např. digitální) než záznam zvuků výkonu výkonného umělce.⁶⁸

Vznik práva výrobce zvukového záznamu přichází teoreticky do úvahy i při využití syntetického hlasového dabingu dabingovým producentem, a to pořizovateli databáze záznamů hlasů, opět za předpokladu splnění zákonných podmínek, potažmo následně v případě vzniku konkrétních dabingů konkrétních audiovizuálních děl s využitím nástrojů AI pak pořizovateli dabingu, tedy dabingovému producentovi, resp. dabingovým studiím, který takový dabing pořídil či nechal si pořídít na objednávku.

Z hlediska autorskoprávního, ale i z hlediska dalších v úvahu přicházejících možných ochran včetně všeobecné ochrany osobnosti či nekalé soutěže, souhlas nositele práv či zákona v zásadě vylučuje protiprávnost. Pro pořízení záznamu hlasu či rozmnožení již existujícího zvukového záznamu hlasu je třeba souhlasu dabéra či jiné osoby, jejíž hlas je zaznamenán, či souhlasu jiného nositele práv, stejně tak k zařazení do takové databáze a k jejich dalšímu užití. Aby bylo možné bezproblémově nakládat s databázemi či zvukovými záznamy, je nezbytné, aby k obsahu využívanému pro trénování AI, či pro poskytování dalších produktů AI či služeb AI, existovaly nad zákonem dovolený rozsah potřebné souhlasy a oprávnění od dotčených osob. Předpokladem bezproblémového užití nástroje AI je tak za těchto předpokladů smlouva uzavřená s těmito osobami, popř. dalšími osobami jako jsou producenti, pokud bylo či bude užito jejich záznamů.

9. Možnosti a prostředky ochrany dotčených osob v souvislosti s vývojem a využitím hlasových AI nástrojů v AI dabingu

Pokud by došlo k nedovolenému dabingu např. původního audiovizuálního díla s využitím syntetického hlasového produktu AI, mohli by se autoři původního díla domáhat ochrany z tituly nedostatku souhlasu k dabingu⁶⁹, stejně tak původní herec, pokud by došlo ke zneužití jeho hlasu či jiných osobnostních atributů (AI z tohoto původního hlasu dokáže vygenerovat syntézou různé klony hlasu, různé jazykové verze včetně pohybu rtů), či osoby, jejíž hlas byl využit pro dabing – ať v řádné databázi hlasů

⁶⁸ § 75 autorského zákona:

- (1) *Zvukový záznam je vylučně sluchem vnímatelný záznam zvuků výkonu výkonného umělce či jiných zvuků, nebo jejich vyjádření.*
- (2) *Výrobce zvukového záznamu je fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost poprvé zaznamená zvuky výkonu výkonného umělce či jiné zvuky, nebo jejich vyjádření, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba.*

⁶⁹ Srov. hromadnou žalobu Sdružení Authors Guild proti OpenAI (ChatGPT) a Microsoft o porušování autorských práv. Dostupné z <https://mspoweruser.com/cs/openai-class-action-lawsuit/>.

či v databázi nedovolené, kdy se na vzorku hlasu trénovala AI a vygenerovala na základě vzorku hlasu syntetický hlas osoby.

a) Užití původního audiovizuálního díla

Osobami dotčenými AI dabingem může být v případě neoprávněného užití záznamu původního audiovizuálního díla a/nebo předmětů autorskoprávní ochrany v něm užitých zejména původní herec či jiná osoba, jejíž původní výkon či dílo v původním audiovizuálním díle byly nahrazeny či upraveny pomocí nástrojů AI v rámci AI dabingu, stejně jako výrobce původního audiovizuálního díla, resp. zvukově obrazového záznamu s audiovizuálním dílem. V případě již existujících autorským zákonem chráněných záznamů by bylo třeba svolení od nositelů práv k pořízení rozmnoženin nad rozsah zákonný, stejně tak pro zařazení do databáze/í a další užití k uvažovaným účelům.

Jak již uvedeno, k dabování, tj. k náhradě hlasu původního herce, je třeba jeho souhlas, pokud tato práva nenabyl odvozeně výrobce zvukově obrazového záznamu, ať na základě smlouvy s interpretem či na základě zákonné fikce. Dále má výkonný umělec podle autorského zákona osobnostní právo na to, aby jeho výkon (tedy zde původní výkon zaznamenaný v audiovizuálním díle), nebyl znetvořen, zkomolen nebo jinak změněn, bylo-li by to na újmu jeho pověsti⁷⁰. Mohou být dotčena i všeobecná práva osobnostní podle § 81 a násl. obč. zák. Do úvahy přichází též ochrana proti jednání nekalé soutěže ve smyslu § 2976 a násl. obč. zák.

b) Užití hlasů jako takových

Dále lze uvažovat zejména možnosti ochrany osob, jejichž hlas sám o sobě, resp. záznam hlasu byl neoprávněně využit pro databanku a v databance či pro AI nástroj a databanku včetně trénování, kdy k pořízení záznamu hlasu je nezbytný souhlas osoby, jíž patří, potažmo, které byl přiřazen, byť nejde o její hlas – oba z titulu všeobecné ochrany osobnosti. V tomto případě, kdy je pro AI dabing (zne)užito hlasů, resp. jejich záznamů, např. dabérů či jiných osob, aniž k tomu udělili souhlas, kdy nedochází k užití jejich uměleckého výkonu, mohou být dotčena jejich přirozená práva na všeobecnou ochranu osobnosti. Dále je možné se domáhat ochrany podle GDPR⁷¹, zejména v případě poznatelnosti hlasu a možnosti přiřazení konkrétní osobě (např. u známých dabérů či jiných herců). Do úvahy přichází též ochrana proti jednání nekalé soutěže ve smyslu § 2976 a násl. obč. zák.

⁷⁰ Srov. § 70 odst. 4 autorského zákona. Pokud by bylo k uvedeným jednáním využito některé ze zákonů licencí jako je licence pro parodii či karikaturu, může být důkazní situace obtížná.

⁷¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)

c) *Shrnutí*

Pokud by byl užit hlas, resp. jeho vyjádření v jakékoli podobě ve smyslu hlasového záznamu dabovaného výkonného umělce či dabéra stejně jako k vygenerování jeho syntetického klonu, bez jeho souhlasu, mohou být dotčena jeho práva výkonného umělce, pokud byl užit již existující záznam hlasu výkonu výkonného umělce, je možný i zásah do práv výrobce zvukového záznamu, potažmo zvukově obrazového záznamu, kdy se všechny dotčené osoby mohou domáhat nároků podle § 40 a násl. autorského zákona. Dále mohou být dotčena všeobecná práva osobnostní coby přirozená práva člověka, jehož hlas byl (zne)užit podle § 15, § 81 a § 84 obč. zák. Do úvahy přichází též ochrana proti jednání nekalé soutěže ve smyslu § 2976 a násl. obč. zák., která je možné i u výkonných autorů či jiných osob, jsou-li splněny zákonné podmínky v tom kterém konkrétním případě.⁷² Jakkoli tím není dotčena ochrana správněprávní a trestněprávní.

V případě užití hlasového záznamu pro účely AI bez souhlasu dabéra, tedy, kdy není v pozici výkonného umělce, protože dochází ke (zne)užití zvukového záznamu jeho hlasu, je možné se domáhat ochrany též podle GDPR, neboť v případě hlasu, resp. podle dikce GDPR⁷³ hlasových údajů⁷⁴, jde o ve své podstatě biometrické osobní údaje. U slavných výkonných umělců včetně dabérů s nezaměnitelnými hlasy, hlasovými projevy, pak může jít o osobní údaje zvláštní kategorie (srov. čl. 6 GDPR a čl. 9 GDPR).

Je zde tedy možná kolize se soukromoprávními i veřejnoprávními normami, chránícími osobnostní a majetková autorská práva podle autorského zákona, všeobecná osobnostní práva podle občanského zákoníku, a především pak osobní údaje podle GDPR. Je v zájmu jak osob pořizujících takové zvukové záznamy, jejich uložení a zpracování v databázích i pro účely vývoje hlasových AI, tak i osob je využívajících např. pro pořízení dabingu, aby k pořízení záznamu hlasu, hlasového projevu výkonného umělce byl v konkrétním případě dán předem souhlas a uděleno oprávnění k jeho užití v rozsahu, způsoby a k účelu smluvně vymezeným.

Uvedené závěry platí i pro užití chráněných předmětů ochrany včetně osobnostních atributů dotčených osob v deepfakes. Zde pak nejen jako možnost, ale nutnost obrany a ochrany (nejen v případě pornografických či erotických deepfakes).

⁷² Srov. § 2976 odst. 1 obč. zák.: *(1) Kdo se dostane v hospodářském styku do rozporu s dobrými mravy soutěže jednáním způsobilým přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo zákazníkům, dopustí se nekalé soutěže. Nekalá soutěž se zakazuje.*

⁷³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)

⁷⁴ Srov. článek 4 odst. 1) GDPR: *„osobními údaji“ veškeré informace o identifikované nebo identifikovatelné fyzické osobě (dále jen „subjekt údajů“); identifikovatelnou fyzickou osobou je fyzická osoba, kterou lze přímo či nepřímo identifikovat, zejména odkazem na určitý identifikátor, například jméno, identifikační číslo, lokační údaje, síťový identifikátor nebo na jeden či více zvláštních prvků fyzické, fyziologické, genetické, psychické, ekonomické, kulturní nebo společenské identity této fyzické osoby;*

10. Odpovědnost za neoprávněné užití předmětů ochrany autorským zákonem

Odpovědnost má vždy člověk, nikoli AI. Odpovídat za zásah do práv autorských či jiných práv dotčených osob tak mohou různé subjekty podílející se na vývoji, trénování a distribuci AI – vývojáři, programátoři, výrobci hardwaru, softwaru, distributoři, provozovatelé, koncoví uživatelé, popř. třetí osoby poškozené AI, kdy tyto osoby mohou být jak osobou povinnou, tak osobou oprávněnou, tedy jde z hlediska důkazního o velmi obtížnou situaci. Lze mít za to, že každá z osob v uvedeném řetězci se podílí (podobně jako v případě zásahů do práv autorských) na té které odpovědnosti určitou měrou jí příslušející. Je možný souběh různých typů odpovědností. V případě, kdy je hlas, resp. záznam hlasu dabéra uložen do specializované databanky bez jeho souhlasu, jeho hlas byl prokazatelně využit k trénování hlasové AI, by šlo zejména o odpovědnost pořizovatele takové databáze, pořizovatele modelu AI, ale i pořizovatele AI dabingu konkrétního díla, kterým je uživatel nástroje AI – tedy buď producent/ dabingové studio nebo i jiná osoba právnická či fyzická (pokud jde o užití nad rámec vlastní osobní potřeby fyzické osoby ve smyslu § 30 autorského zákona či GDPR). V případě využití generativního hlasového modelu AI, který nemá přístup k databázi (trénovacímu datasetu), by taková odpovědnost zřejmě nevznikla.

11. Cui bono?

Obecně by měl být zachován první modifikovaný zákon robotiky⁷⁵, podle kterého robot (tedy v hmotné i nehmotné podobě umělé inteligence), nesmí ublížit člověku. Byla vyvinuta člověkem, aby sloužila člověku k jeho prospěchu. Tedy, aby byla jeho pomocníkem, šetřila mu práci tam, kde je to možné, a aby naopak člověku zůstal větší prostor pro kreativní činnosti.

Důvody pro rozhodnutí producentů a dabingových studií o využití produktů AI včetně hlasových jsou zejména nižší ceny, rychlost, možnost vygenerování velkého množství hlasů s možností jejich přizpůsobení v rychlosti, výšce, tónu řeči, dabovaných verzí stejného scénáře multimediálního obsahu, navíc v mnoha jazycích.⁷⁶ Avšak nezbytně při současném posouzení a zohlednění i ostatních aspektů včetně faktického přínosu a úspory v celkovém kontextu; finanční náklady spojené se získáním modelu AI, jeho dotrénováním a provozem jsou značné.

Navíc vše při vědomí toho, že odpovědnost má vždy člověk, tedy nikoli AI. Nástroje AI nejsou zatím spolehlivým zdrojem informací, je tak nezbytné ověřovat si správnost informací i s ohledem právě na možnou odpovědnost, např. médií. Tedy AI jistě může usnadnit práci, ale zatím není masivně v každodenním životě využívána.

⁷⁵ Isaac Asimov; *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Zákon robotiky* [online]. c2023 [citováno 6. 12. 2023]. Dostupný z [www: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Z%C3%A1kon_robotiky&oldid=23381475>](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Z%C3%A1kon_robotiky&oldid=23381475)https://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1kon_robotiky

⁷⁶ Srov. Spektor: „*Jak používat hlasy umělé inteligence pro dabing?*“, 16. ledna 2023. Dostupné z: <https://spektor.com/cs/ai-voices-dubbing/>

Fenomén AI se týká nás všech, tvůrčích i netvůrčích osob, jejichž činnost se může stát nadbytečnou. Může ale naopak dojít ke vzniku dalších pracovních možností, které dnes ještě neexistují. Pro všechny platí, že je a do budoucna bude nezbytné sledovat vývoj v oblasti AI a být tak na tuto éru AI připraven.

S vývojem, trénováním i využitím AI je spojena řada problémů nejen právních, ale i etických. Aktuálně může být stále častěji na pořadu dne zvažování možností uplatnění a vymáhání (a úspěšnost) nároků ze zásahů do práv autorských, potažmo práv výkonného umělce, resp. všeobecných práv osobnostních, osobních údajů, ale i výrobců zvukových záznamů s dabingem, neboť mohou být dotčena práva v zásadě všech osob účastných na dabingu, zejména však práva dabérů, ale nejen. Mohou být dotčena i práva a zájmy výrobce k původnímu audiovizuálnímu dílu. Pokud jde o trénování AI, pak je možná preventivní ochrana autorů či jiných nositelů práv např. vyloučením aplikace zákonné licence pro vytěžování dat podle § 39c autorského zákona. Jinak může být úspěšnost domáhání se jakékoli ochrany s ohledem na technologický proces vývoje a trénování AI obvykle aplikovaný, kdy jsou hlasové modely AI trénovány na miliardách a více dat včetně záznamů děl či jiných předmětů ochrany veřejně přístupných v prostředí internetu, aniž by u některých modelů byly pořizovány jejich záznamy do databáze, velmi diskutabilní. Jako schůdná cesta se jeví, jak již uvedeno, s ohledem na zájmy všech zakotvení spravedlivé přiměřené odměny vybírané pro nositele práv za možnost trénování modelů AI kolektivními správci v rámci kolektivní správy práv, a to na unijní i národní úrovni. Úroveň autorskoprávní ochrany by tak mohla být zachována. V souvislosti s dalším vývojem AI bude třeba se zabývat dále na úrovni unijní i národní právní ochranou AI, včetně jednotlivých prvků, zejména algoritmů a modelů, potažmo dalších prvků, autorstvím k výsledkům generovaným AI, být lze mít za to, jak ostatně vyplývá i z unijních legislativních počínů či judikatury i ve Spojených státech amerických, že aktuální pojetí autorství nevzbuzuje ve vztahu k AI zásadní pochybnosti.

12. Závěr

Společným cílem, a to nejen v oblasti dabingu, by mělo být využití generativní, ale i jiné AI, v rutinní práci s cílem usnadnění či eliminace rutinních činností, tedy tam, kde je to z podstaty možné, kdy nejde o zatím nenahraditelnou tvůrčí činnost člověka. Jsou jistě činnosti, kde je možné využití AI (v dabingu některá komerční videa, videospoty, některé reklamy, audio popisy pro slabozraké a nevidomé, titulkování, voice-over, náhrada hlasu v případě hlasového hendikepu). Dabing audiovizuálních děl jako jsou filmy, kdy je cílem, aby divák vůbec nepoznal, že jde o dabing, je zatím doménou dabérů, ale i dalších profesionálů podílejících se na tomto procesu; snahou by tak mělo být zachovat tento účel, a přitom využít potenciálu AI tak, aby pomohl profesionálům účastným na dabingu při pořizování dabingu (úpravy hotového dabingu, optimalizace procesu dabingu a jeho výsledků, postprodukce, pomoc s překladem, kontrola pravopisu a stylistiky překladu, možnosti a konzultace variantních řešení, grafické úpravy,

tvorba reklamních materiálů, anotací, ale i elektronických hlasů např. u audioknih odborných). Některé činnosti tak skutečně mohou být obecně nahrazeny AI. Je třeba se soustředit na to, zda, kde a jak je možné využít pozitiv AI a skloubit zájmy dotčených osob v souladu s obecnou zásadou proporcionality.

POSKYTOVATEL SLUŽEB PRO SDÍLENÍ OBSAHU ONLINE

1. Úvod

Začátek roku 2023 přinesl účinnost jedné z dosud nejrozsáhlejších novel občanského zákoníku (donesláva ještě občas označovaného přívlasktem „nový“), nazývané podle své převažující materie novelou spotřebitelskou⁷⁸. Trochu ve stínu změn v oblasti ochrany spotřebitele však zůstala transpozice směrnice 2019/770 o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb, z většiny implementovaná prostřednictvím zakotvení nového smluvního typu – smlouvy o poskytování digitálního obsahu do občanského zákoníku touto novelou. Cílem tohoto příspěvku proto je uvedený nový institut váženým čtenářům přiblížit.

Smlouvou o poskytování digitálního obsahu se dle své definice zavazuje poskytovatel zpřístupnit uživateli věc v digitální podobě (tj. digitální obsah) k užívání pro vlastní potřebu, a uživatel se zavazuje platit za to odměnu (v penězích, či v podobě jiné peněžitě hodnoty např. typu poukázky nebo kupónu). Jako digitální obsah se přitom rozumí data, která jsou vytvořena a poskytována v digitální podobě, jako počítačové programy, videosoubory, zvukové soubory, e-knihy a podobně. S ohledem na specifika těchto nehmotných věcí, které bývají zpravidla předmětem práv duševního vlastnictví, zvolil zákonodárce variantu vytvoření samostatného oddílu občanského zákoníku (stejnomeně nazvaného „poskytování digitálního obsahu“), který systematicky následuje po stávající úpravě licence. Tento nový smluvní typ v sobě však aspekty licence nezahrnuje; vyžaduje-li užívání digitálního obsahu oprávnění k výkonu práva duševního vlastnictví, použijí se příslušná ustanovení o licenci také.

Jinými slovy, pravidla v tomto oddíle obsažená se tedy použijí na každou smlouvu, jejímž předmětem je úplatné zpřístupnění digitálního obsahu k užívání pro vlastní potřebu. V praxi se samozřejmě může jednat i o komplexnější smíšené smlouvy, kombinující v sobě vícero typů (kromě licence např. smlouvu o dílo u digitálního obsahu vytvářeného na zakázku apod.). Tato pravidla se obdobně použijí také na služby digitálního obsahu (směrnici označované jako „digitální služby“), tedy na služby, které uživateli umožňují buď vytvářet, zpracovávat či uchovávat data v digitální podobě nebo k nim přistupovat, či případně sdílet data v digitální podobě nahraná či vytvořená tímto nebo jiným uživatelem služby, anebo jakoukoli jinou interakci s těmito daty. Jelikož zákon mezi pravidly pro digitální obsah a služby blíže nerozlišuje, bude i v tento článek dále souhrnně hovořit jen o digitálním obsahu.

⁷⁷ Mgr. Jaroslav Kuba je doktorandem Centra práva duševního vlastnictví Právnické fakulty Univerzity Karlovy a též advokát se specializací na práva duševního vlastnictví a právo informačních technologií.

⁷⁸ Zákon č. 374/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon obsahuje výčet výjimek, kdy se ustanovení o poskytování digitálního obsahu nepoužijí. Jedná se o poskytování služby elektronických komunikací, avšak kromě tzv. interpersonální komunikační služby nezávislé na číslech, tj. elektronické pošty, chatu či jiných on-line komunikačních nástrojů. Další výjimka dopadá na poskytování digitálního obsahu jako součásti uměleckého představení nebo jiné akce široké veřejnosti, tedy například digitálního kinematografického promítání nebo audiovizuálního digitálního představení, nejedná-li se však o přenos signálu (např. televizního vysílání). Podobně jsou vyňaty počítačové programy s otevřeným zdrojovým kódem poskytované zdarma na základě svobodné licence, případně pokud jsou jejich poskytovatelem získávané osobní údaje uživatelů zpracovávány pouze pro zlepšení bezpečnosti, kompatibility nebo interoperability takového softwaru. Také jde o finanční služby ve smyslu občanského zákoníku⁷⁹, hazardní hry, loterie a sázky, a poskytování zdravotní péče. Zdravotnické prostředky, které představují digitální obsah (např. zdravotnické aplikace) a uživatel je může sám volně získat, nicméně pod jeho regulaci spadají. Poslední výjimka vylučuje z působnosti úpravy poskytování informací, které jsou předmětem ochrany práva autorského, podle zákona o svobodném přístupu k informacím na základě licenční smlouvy⁸⁰.

Na rozdíl od směrnice, vztahující se pouze na smlouvy uzavírané se spotřebitelem, se tuzemská úprava vztahuje na smlouvy uzavírané mezi veškerými typy subjektů. Použije se tedy i tehdy, pokud je uživatelem jakákoliv právnická osoba, ovšem za podmínky, že je předmětný digitální obsah či digitální služba určen pro její vlastní potřebu. Obdobně nemusí být pro účely uplatnění tohoto institutu poskytovatelem pouze podnikatel, byť jím ve většině případů zpravidla bude (typicky v případě online platform).

2. Obecné povinnosti poskytování digitálního obsahu

Nyní se tedy blíže podívejme na obecná pravidla, která se použijí bez ohledu na to, zda je uživatel spotřebitelem, či nikoliv.

Pokud není čas plnění mezi stranami ujednán, musí poskytovatel digitální obsah zpřístupnit bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy. Povinnost zpřístupnit digitální obsah přitom splní v okamžiku, kdy je uživateli předmětný obsah, či jakýkoliv prostředek vhodný k přístupu či stažení digitálního obsahu, dostupný či přístupný, a poskytovatel tedy již nemusí činit žádné další kroky k tomu, aby jej mohl uživatel užívat. Digitální obsah může být takto zpřístupněn i prostřednictvím technického (fyzického nebo virtuálního) nástroje, který si uživatel zvolil, například cloudového úložiště nebo elektronické platformy.

⁷⁹ § 1841 o.z. Smlouvou o finanční službě se rozumí každá spotřebitelská smlouva týkající se bankovní, úvěrové, platební nebo pojistné služby, smlouva týkající se penzijního připojištění, směny měn, vydávání elektronických peněz a smlouva týkající se poskytování investiční služby nebo obchodu na trhu s investičními nástroji.

⁸⁰ § 14b zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Pro účely posouzení odpovědnosti poskytovatele za případné selhání zmíněného technického prostředku bude významné, zda jej provozuje třetí osoba a uživatel si ho sám zvolil, nebo zda jde o případ, kdy má provozovatel nad příslušným zařízením kontrolu, případně existuje smluvní vztah mezi poskytovatelem a třetí osobou která zařízení provozuje, či jde o jedinou možnost, kterou uživateli k přístupu nabídl. V takových situacích poskytovatel odpovídá i za to, že uživatel bude mít k technickému zařízení, a tedy i k digitálnímu obsahu, přístup.

Důkazní břemeno ohledně zpřístupnění digitálního obsahu nese poskytovatel. Nedohodnou-li se strany jinak, má být také digitální obsah poskytnut v nejnovější verzi dostupné v době uzavření smlouvy.

S tím do jisté míry souvisí jedna ze stěžejních součástí nové úpravy, a to zákonné zakotvení povinnosti zabezpečit poskytování aktualizací digitálního obsahu (v praxi dopadající především na software). V rovině obecných povinností totiž transpozice na prvním místě reglementuje poskytování ujednaných aktualizací, tedy v podstatě splnění původně smluvní povinnosti. Takové aktualizace mohou spočívat jak v odstranění nedostatků digitálního obsahu (jejichž smyslem tedy je udržování sjednaných vlastností), nebo jeho rozšiřování o nové funkcionality (tj. upgrade). Poskytovatel je povinen poskytování aktualizací zabezpečit, tedy například zprostředkovat, není-li sám tvůrcem předmětného digitálního obsahu. Z toho plyne, že tato povinnost nezbytně nespočívá v samotném vytváření aktualizací (např. v situaci odhalení bezpečnostních trhlin v daném softwaru), nicméně záležet samozřejmě bude na konkrétní konstrukci příslušného smluvního ujednání. V každém případě představuje nesplnění této povinnosti vadu digitálního obsahu, zakládající práva uživatele z vadného plnění. To platí i tehdy, kdy je aktualizace provedena chybně, či je neúplná.

Z časového hlediska úprava rozlišuje dvě kategorie závazků, jejichž předmětem je poskytování digitálního obsahu: soustavné plnění po určitou dobu, a jednorázové, případně opakované jednorázové poskytnutí, a to včetně případů, kdy uživatel nabývá právo užívat digitální obsah trvale (případně také tehdy, jedná-li se o jednorázové poskytnutí služby digitálního obsahu). Transpozice vzala za svůj základ úpravu závazků se soustavným plněním, pravidla pro jednorázové plnění (*single act of supply*) tudíž stanoví jako zvláštní.

V případě aktualizací má poskytovatel bez ohledu na jejich ujednaný rozsah dále zákonnou povinnost vždy zabezpečit, že budou uživateli poskytovány aktualizace, které jsou nezbytné, aby byl digitální obsah bez vad. Poskytovatel je také povinen uživatele na dostupnost takových aktualizací upozornit, a poučit jej o důsledcích, které jejich neprovedení může mít. Pokud by i tak uživatel digitální obsah v přiměřené době neaktualizoval, ztrácí práva z vad, které v důsledku toho vzniknou, s výjimkou situace, kdy by provedl aktualizaci nesprávně v důsledku nedostatku v návodu.

Poskytovatel má povinnost zabezpečit nezbytné aktualizace po dobu trvání závazku, jedná-li se o soustavné plnění, a po dobu, *po kterou to uživatel může rozumně očekávat,*

v případě plnění jednorázového. Zákon zde poměrně vágně uvádí, že by se ono rozumné očekávání uživatele mělo posoudit podle druhu a účelu digitálního obsahu, a s přihlédnutím k okolnostem při uzavření smlouvy a povaze závazku. Důvodová zpráva k tomu říká, že tato doba může být často dvouletá, dle objektivní doby pro oznámení vady při koupi, či dokonce i delší. Lze poznamenat, že taková doba značně překračuje délku trvání typického období předplatného Software as a Service (obvyčejně jeden rok), na které se vztahuje povinnost poskytovat nezbytné aktualizace pouze po dobu trvání závazku.

Další klíčovou oblastí novely je speciální úprava práv z vadného plnění. V případě soustavného plnění poskytovatel odpovídá uživateli, že digitální obsah bez vad je po dobu trvání závazku. Směrnice v této souvislosti uvádí, že krátkodobé výpadky nemusí být považovány za vadu, jsou-li jen zanedbatelné a nevyskytují-li se opakovaně. Jedná-li se o jednorázové plnění, odpovídá poskytovatel za vady digitálního obsahu, které měl při zpřístupnění (tím není dotčena výše popsaná povinnost zabezpečit aktualizace).

Úprava dále přenáší důkazní břemeno na poskytovatele, který musí prokázat, že je digitální obsah poskytován bez vad, a to s odůvodněním, že poskytovatel má oproti uživateli, který v dané oblasti profesionálem není, jakožto odborník disponovat potřebnými znalostmi a vybavením (opět připomeňme, že ačkoliv směrnice tuto úpravu zakotvuje pro spotřebitelské smlouvy, tuzemská implementace ji rozšiřuje na závazky mezi veškerými subjekty).

Poskytovatel má možnost zprostit se důkazního břemene, pokud prokáže, že vada digitálního obsahu má svou příčinu na straně uživatele, a to v podobě nevyhovujícího (např. nedostatečně kompatibilního) technického nebo programového vybavení nebo síťového připojení (zákonem souhrnně nazvaného „digitální prostředí uživatele“). To však lze pouze v případě, kdy byl uživatel na potřebu takového digitálního prostředí před uzavřením smlouvy jasně a srozumitelně upozorněn. Požadavek *jasnosti a srozumitelnosti* přitom vychází primárně ze spotřebitelské judikatury Soudního dvora EU, která jej vykládá materiálně ve vztahu k průměrnému spotřebiteli. Nároky na poskytovatele jsou tedy i zde poměrně vysoké.

Do jisté míry je vyvažuje povinnost uživatele poskytnout nezbytnou součinnost v míře, kterou lze rozumně požadovat. Ta je však s ohledem na soukromí uživatele omezena jen na technicky dostupné prostředky, které jsou pro něj co nejméně rušivé (dle směrnice by mělo jít například o automaticky generovaná hlášení o incidentech). Vzdálený přístup do digitálního prostředí uživatele lze požadovat jen ve výjimečných případech, kdy po vyčerpání méně intruzivních prostředků již žádný jiný způsob poskytovateli nezbyvá. Uživatel beneficium přenesení důkazního břemene ztrácí, odmítne-li součinnost poskytnout, avšak i v tomto případě pouze tehdy, pokud byl o této povinnosti a o důsledcích jejího porušení jasně a srozumitelně poučen před uzavřením smlouvy. V takové situaci tedy bude prokázání vady na uživateli.

V případě soustavného plnění je přeneseno důkazní břemeno na poskytovatele, projeví-li se vada za trvání závazku. U plnění jednorázového zákon zakotvuje vyvratitelnou domněnku, dle které se má za to, že byl digitální obsah vadný již při zpřístupnění, projeví-li se vada v průběhu jednoho roku od něj. Za použití eurokonformního výkladu příslušných ustanovení směrnice⁸¹ z toho tedy plyne, že pokud nebude tato domněnka vyvrácena, přenáší se u takových vad důkazní břemeno jejich prokázání taktéž na poskytovatele. Uvedená doba jednoho roku navíc neběží v případě, kdy uživatel vytkl vadu oprávněně, po dobu, po kterou nemůže digitální obsah užívat.

3. Poskytování digitálního obsahu spotřebiteli

Jak bylo již vícekrát zmíněno, zatímco směrnice dopadá výlučně na smlouvy uzavírané se spotřebitelem, tuzemská úprava se obecně vztahuje na poskytování digitálního obsahu veškerým typům subjektů, přičemž zvláštní pravidla pro spotřebitelské vztahy zakotvuje v samostatném pododdílu. Jeho ustanovení se použijí i na smlouvy o zhotovení digitálního obsahu nebo služby, které svým charakterem představují smlouvy o dílo. Nepoužije se naopak tehdy, je-li digitální obsah poskytován spolu s věcí s digitálními vlastnostmi, jelikož ta je upravena v rámci spotřebitelských ustanovení kupní smlouvy⁸². V této souvislosti je vhodné připomenout, že obecná úprava spotřebitelských smluv občanského zákoníku⁸³ se uplatní také. Je-li uživatelem spotřebitel, nelze předem s výjimkou poskytování nezbytných aktualizací vyloučit žádná jeho práva, která mu plynou z úpravy poskytování digitálního obsahu (nejenom spotřebitelského pododdílu).

Dle své obecné definice se úprava smlouvy o poskytování digitálního obsahu použije tehdy, platí-li za něj uživatel peněžitou odměnou. Digitální obsah však bývá často poskytován nikoliv za přímou úplatu, ale fakticky výměnou za osobní údaje uživatele (typicky u sociálních sítí). Je-li uživatelem spotřebitel, použije se úprava poskytování digitálního obsahu i v takovém případě (s výjimkou situací, kdy osobní údaje poskytovatel zpracovává pouze pro účely poskytnutí digitálního obsahu uživateli nebo pouze ke splnění svých zákonných povinností).

Úprava poskytování digitálního obsahu spotřebiteli obsahuje poměrně široký katalog zákonných požadavků na řádné plnění, jejichž nesplnění zakládá odpovědnost poskytovatele za vady. Směrnice je rozděluje do dvou kategorií, které označuje jako subjektivní a objektivní požadavky na soulad. Transpozice je takto explicitně nenazývá, nicméně je dle jejich rozdělení systematicky uspořádána.

⁸¹ čl. 12 odst. 2: V případech uvedených v čl. 11 odst. 2, pokud jde o otázku, zda byly digitální obsah nebo digitální služba v době jejich poskytnutí v souladu, nese důkazní břemeno ohledně nesouladu, jenž se projeví do jednoho roku od okamžiku, kdy byly digitální obsah nebo digitální služba poskytnuty, obchodník.

⁸² § 2158 odst. 2. o.z.: Věc s digitálními vlastnostmi je hmotná movitá věc, která je propojena s digitálním obsahem nebo službou digitálního obsahu takovým způsobem, že by bez nich nemohla plnit své funkce.

⁸³ § 1810 a násl. o.z.

První ze subjektivních požadavků reglementuje (podobně jako v případě aktualizací) odpovědnost poskytovatele za to, že digitální obsah má ujednané vlastnosti, tedy že především odpovídá svému popisu, rozsahu, jakosti, funkčnosti, kompatibilitě (kterou směrnice definuje jako schopnost digitálního obsahu fungovat s hardwarem nebo softwarem, který se běžně používá se stejným druhem digitálního obsahu, aniž by bylo třeba daný digitální obsah převádět) a interoperabilitě (schopnost digitálního obsahu fungovat s hardwarem nebo softwarem, který je naopak odlišný od běžně používaného se stejným druhem digitálního obsahu). Sem spadají i případné vlastnosti, které poskytovatel sdělil spotřebiteli v rámci informační povinnosti, a které se tedy staly součástí smlouvy⁸⁴. Dále musí být digitální obsah vhodný k účelu, pro který jej spotřebitel *požaduje*, pokud s ním poskytovatel souhlasil. Konečně má být digitální obsah poskytován s ujednaným příslušenstvím a pokyny k použití, včetně návodu k instalaci, a s uživatelskou podporou (ačkoliv transpozice tuto povinnost formuluje imperativně, eurokonformním výkladem lze dovodit, že uživatelská podpora musí být taktéž ujednána).

Druhou skupinou jsou požadavky objektivní, tedy takové, které nevychází z ujednání stran. Vedle ujednaných vlastností poskytovatel odpovídá spotřebiteli, že je digitální obsah vhodný k účelu, k němuž se digitální obsah tohoto druhu obvykle používá, a to i s ohledem na práva třetích osob, právní předpisy, technické normy nebo kodexy chování daného odvětví (není-li technických norem). O porušení této povinnosti se tedy jedná i v případě právních vad digitálního obsahu, například nedostatečného autorskoprávního oprávnění poskytovatele. Digitální obsah dále svým rozsahem, jakostí a dalšími výkonnostními parametry, včetně funkčnosti, kompatibility, přístupnosti, kontinuity a bezpečnosti, musí odpovídat obvyklým vlastnostem digitálního obsahu téhož druhu, které může spotřebitel rozumně očekávat, a to i s ohledem na veřejná prohlášení učiněná poskytovatelem nebo jinou osobou v témže smluvním řetězci, zejména formou reklamy nebo označení. Poskytovatel však takovým veřejným prohlášením není vázán, prokáže-li, že si ho nebyl vědom nebo že bylo v době uzavření smlouvy již změněno, anebo že na rozhodnutí o uzavření smlouvy nemohlo mít vliv. Rozumnému očekávání spotřebitele musí také odpovídat příslušenství a pokyny k použití, jejichž poskytnutí je taktéž vyžadováno. Digitální obsah musí rovněž odpovídat zkušební verzi nebo náhledu, které poskytovatel zpřístupnil před uzavřením smlouvy. Strany si mohou ujednat, že digitální obsah uvedené objektivní požadavky splňovat nebude. Poskytovatel však musí na takové odchylky před uzavřením smlouvy zvlášť upozornit, a spotřebitel s tím musí výslovně souhlasit. Nepostačí proto jejich zahrnutí do všeobecných obchodních podmínek, které spotřebitel přijímá jako celek, avšak požizuje-li si spotřebitel předmětný digitální obsah online, je možné využít např. zvláštní zaškrťovací pole (které je však třeba aktivně zaškrtnout, tj. nikoliv v režimu opt-out).

⁸⁴ § 1820 a § 1822 o.z.

Poskytovatel odpovídá spotřebiteli také za vadu způsobenou nesprávným propojením digitálního obsahu s digitálním prostředím uživatele (tj. integrací), které bylo podle smlouvy provedeno poskytovatelem nebo na jeho odpovědnost. To platí i v případě, že propojení provedl spotřebitel a vada nastala v důsledku nedostatku v návodu poskytnutého poskytovatelem.

Není-li digitální obsah poskytován na hmotném nosiči⁸⁵, může spotřebitel od smlouvy odstoupit, pokud je poskytovatel s jeho zpřístupněním v prodlení, a tuto povinnost nesplní ani poté, co jej spotřebitel k plnění vyzval, případně v dodatečné lhůtě, na níž se strany výslovně dohodly. Bez dodatečné lhůty může spotřebitel od smlouvy odstoupit tehdy, kdy je z prohlášení poskytovatele nebo z okolností zjevné, že digitální obsah neposkytne, anebo vyplývá-li z ujednání stran nebo z okolností při uzavření smlouvy, že je plnění v určeném čase nezbytné. Rovněž neuplatní povinnost zpřístupnit digitální obsah bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy, společně s přenesením důkazního břemene ohledně zpřístupnění na poskytovatele.

Tím se již dostáváme blíže k uplatňování práv z vadného plnění. Spotřebitel může vytknout vadu, která se u digitálního obsahu projeví nebo vyskytne za trvání závazku. Jde-li o jednorázové plnění, může vytknout vadu, která se na digitálním obsahu projeví v době dvou let od jeho zpřístupnění. Zvláštní lhůta pro vytknutí vady stanovena není, uplatní se tedy obecné tříleté promlčení. Spotřebitel naopak nemusí vadu vytknout bez zbytečného odkladu poté, co ji mohl při dostatečné péči zjistit.

Primární nápravu, kterou může spotřebitel v případě vady digitálního obsahu požadovat, je její odstranění. Oproti úpravě kupní smlouvy není s ohledem na charakter digitálního obsahu rozlišováno mezi opravou a výměnou. Spotřebitel však nemůže odstranění vady požadovat, pokud by bylo nemožné nebo nepřiměřeně nákladné; to se dle zákona posoudí zejména s ohledem na význam vady a hodnotu, kterou by digitální obsah měl bez vady. Poskytovatel odstraní vadu v přiměřené době po jejím vytknutí tak, aby nezpůsobil spotřebiteli značné obtíže, u čehož se zohlední povaha digitálního obsahu a účel, pro který ho spotřebitel požadoval.

Spotřebitel může požadovat přiměřenou slevu nebo odstoupit od smlouvy, pokud poskytovatel vytknutou vadu neodstraní, vada se projeví i po odstranění, nebo představuje podstatné porušení smlouvy. Dle důvodové zprávy se o opakovanou vadu tuto možnost zakládající jedná v případě projevu či výskytu jakékoli další (jedné) vady po opravě či výměně. Spotřebitel však nemůže od smlouvy odstoupit, jedná-li se jen o nevýznamnou vadu digitálního obsahu; svědčí mu však vyvratitelná domněnka, že vada není nevýznamná. Výše přiměřené slevy by měla obecně odpovídat znehodnocení digitálního obsahu vadou, tedy představovat rozdíl mezi hodnotou digitálního obsahu bez vady a vadného digitálního obsahu. Má-li být digitální obsah poskytován po určité dobu, zohlední se doba, po kterou byl poskytován vadně; spotřebiteli náleží sleva i v případě, že odstoupí z důvodu vady od smlouvy.

⁸⁵ V takovém případě se použije úprava § 2159 a § 2159a o.z.

Je-li digitální obsah poskytován namísto odměny výměnou za osobní údaje spotřebitele, nemůže spotřebitel z povahy věci požadovat přiměřenou slevu, nicméně může od smlouvy odstoupit i v případech nevýznamné vady.

Odstoupí-li spotřebitel od smlouvy, je poskytovatel až na taxativně vyjmenované výjimky povinen se zdržet užívání obsahu, který byl vytvořen spotřebitelem (user-generated content), odlišného od jeho osobních údajů. Výjimky dopadají na případy, kdy je obsah bez poskytovaného digitálního obsahu nepoužitelný (směrnice hovoří o obsahu, který *nelze využít mimo rámec digitálního obsahu nebo služby nebo digitální služby poskytnutých obchodníkem*), obsah se vztahuje výlučně k činnosti spotřebitele při užívání digitálního obsahu, poskytovatel obsah smísil s jinými daty a může být oddělen jen při vynaložení nepřiměřeného úsilí, nebo byl vytvořen společně s jinými osobami, které mohou obsah nadále užívat. Režim následného nakládání s osobními údaji spotřebitele se řídí příslušnými právními předpisy (zejm. GDPR), včetně veškerých práv, která z nich spotřebiteli plynou (právo na výmaz osobních údajů, jejich přenositelnost atd).

Poskytovatel je také povinen s výjimkou těchto případů (avšak včetně obsahu vytvořeného společně s jinými osobami) zpřístupnit spotřebiteli na jeho žádost obsah, který při užívání digitálního obsahu jeho prostřednictvím vytvořil nebo uchovával. Ze systematiky zařazení této normy plyne, že se vztahuje na případy, kdy spotřebitel od smlouvy již účinně odstoupil, jinými slovy nemá poskytovatel povinnost podobné žádosti vyhovět za trvání či řádného splnění závazku. Podobně není nijak omezena doba, po kterou může být tato žádost uplatněna (neboli po kterou musí poskytovatel předmětný obsah po odstoupení od smlouvy uchovávat), uvažovat nejspíše lze o třech letech odpovídajících obecnému promlčení. Poskytovatel je nicméně povinen obsah zpřístupnit bezplatně, v přiměřené době a v běžně používaném stroje čitelném formátu.

Je zřejmé, že v praktických situacích může být mnohdy sporné, zda na konkrétní uživatelský obsah určitá výjimka dopadá, příp. zda v daném kontextu představuje osobní údaj či nikoliv (např. příspěvek na sociální síti či fotografie zachycující uživatele); text zákona v tomto směru dává prostor k různým výkladům. V této souvislosti se nicméně nabízí otázka, proč jsou takto relativně rozsáhlá a specifická práva k dispozici pouze okruhu (z povahy věci nespokojených) spotřebitelů, kteří od smlouvy s poskytovatelem odstoupili, a nikoliv též ostatním.

Zákon dále výslovně stanoví, že pokud spotřebitel od smlouvy odstoupí, může mu poskytovatel zabránit v dalším užívání digitálního obsahu, zejména tím, že mu digitální obsah nebo uživatelský účet zneprístupní. Zákonodárce tím chtěl dle důvodové zprávy postavit na jisto i toto oprávnění, které nemusí z obecné úpravy jednoznačně plynout (z dosud platné legislativy lze dovozovat jen vznik bezdůvodného obohacení, pokud by spotřebitel i po skončení závazku v užívání digitálního obsahu pokračoval). Tomu odpovídá taktéž výslovně zakotvená povinnost spotřebitele zdržet se užívání

digitálního obsahu, pokud od smlouvy odstoupil, včetně jeho poskytování třetí osobě. Obdobně musí spotřebitel, který odstoupil od smlouvy, vydat poskytovateli hmotný nosič, byl-li mu v souvislosti s poskytováním digitálního obsahu odevzdán. Učinit tak musí bez zbytečného odkladu, nicméně jen na žádost a náklady poskytovatele. Ten současně může o vydání hmotného nosiče požádat jen do čtrnácti dnů od ukončení závazku.

Peněžité částky, které má poskytovatel z důvodu vadného plnění vydat spotřebiteli, vrátí na vlastní náklady bez zbytečného odkladu, nejpozději však do čtrnácti dnů ode uplatnění práva z vadného plnění.

Posledním okruhem spotřebitelské úpravy jsou změny digitálního obsahu poskytovaného po určitou dobu. Jiné změny, než kterými jsou ujednané či nezbytné aktualizace, může poskytovatel jednostranně provést pouze tehdy, je-li to ujednáno ve smlouvě včetně spravedlivého důvodu pro takovou změnu, nevzniknou-li spotřebiteli změnou dodatečné náklady a bude-li mu oznámena jasným a srozumitelným způsobem. Spravedlivý důvod může být dán například potřebnými technickými změnami, nicméně formulovat jej předem dostatečně konkrétně bude jistě ne vždy snadné. Pokud by však změna nikoliv nevýznamně zhoršila přístup spotřebitele k digitálnímu obsahu nebo jeho užívání, přestože je s těmito požadavky v souladu, má spotřebitel právo závazek vypovědět, ledaže mu poskytovatel umožní ponechat si bezvadný digitální obsah beze změn. Na změnu musí být také spotřebitel v textové podobě upozorněn v přiměřené době před jejím provedením, včetně práva závazek vypovědět či zachovat digitální obsah beze změny. Pravidla o změně digitálního obsahu se neuplatní v případech, kdy je taková změna činěna na základě nové smlouvy.

4. Závěr

Závěrem tedy lze shrnout, že nová úprava představuje značně komplexní a v řadě aspektů také detailní regulaci vztahů, které byly dosud z většiny ponechány čistě na vůli smluvních stran a nabídky trhu. Postavení uživatele, obzvláště pokud je spotřebitelem, doznalo významného posílení; je možné říci, že v některých ohledech je dokonce silnější než pozice poskytovatele. V této souvislosti také není bez významu, že oproti původní směrnici šla novela značně nad její rámec rozšířením své působnosti na veškeré vztahy, nikoliv jen ty spotřebitelské. Je totiž třeba neztráct ze zřetele, že nejde o úpravu veřejnoprávní, jejíž dodržování by mohl sankcionovat některý orgán veřejné moci. Byť kogentní ustanovení přirozeně převažují v úpravě poskytování digitálního obsahu spotřebitelům, reálně je možné očekávat, že případné spory budou vznikat spíše ohledně složitějších vztahů mezi podnikateli, v nichž nelze paušálně říci, že by uživatel byl vždy slabší stranou.

Další poněkud diskutabilní skutečnost představuje plošný dopad regulace na veškeré druhy digitálního obsahu a digitálních služeb bez jejich jakékoliv bližší diferenciacce, přičemž relativně kauzistické normy jsou často uzpůsobeny pouze určitému z nich

(například softwaru v případě aktualizací). V tom lze vnímat riziko nezamýšlených dopadů úpravy, která často připouští více různých výkladů, a v jejich důsledku z ní proto mohou plynout nečekané povinnosti. V každém případě tedy bude zajímavé sledovat vývoj aplikační a rozhodovací praxe.

NOVELA AUTORSKÉHO ZÁKONA VE SVĚTLE IMPLEMENTACE ČL. 17 SMĚRNICE O AUTORSKÉM PRÁVU NA JEDNOTNÉM DIGITÁLNÍM TRHU

Dne 9. 12. 2022 podepsal prezident České republiky zákon č. 429/2022 Sb., kterým se mění autorský zákon, a další související zákony (dále jen „novela“). Tato novela transponovala směrnici o autorském právu na jednotném digitálním trhu (dále jen „Směrnice“)⁸⁷ a směrnici o pravidlech pro online vysílání a převzatá vysílání (dále jen „směrnice OnlineSatCab“)⁸⁸ nabyla účinnosti 5. 1. 2023 a relativně významně zasáhla do podoby autorského zákona. Považuji proto za prospěšné shrnout, jakým způsobem transpozice probíhala a jaké změny do českého autorského práva nakonec přinesla.

Pro účely toho článku se zaměřím zejména na transpozici nejvíce diskutovaného a kontroverzního čl. 17 Směrnice, kterým se vedle dalšího zavádí nová dimenze poskytovatele online služeb a zásadně se mění institut tzv. bezpečného přístavu („safe harbor“)⁸⁹. Ten byl zaveden pro poskytovatele směrnici o elektronickém obchodu a chránil je před odpovědností za díla nahrávaná na jejich platformy koncovými uživateli.⁹⁰

1. Čl. 17 Směrnice

Než přistoupím k popisu samotné implementace Směrnice do českého právního řádu, je nezbytné si nastínit strukturu a obsah samotného čl. 17 Směrnice.

Obecně má čl. 17, ostatně stejně jako celá Směrnice, zejména posílit jednotný vnitřní digitální trh a sjednotit podmínky napříč členskými státy. Zda je či není forma směrnice nejvhodnějším řešením pro naplnění tohoto cíle raději ponechme stranou. Harmonizační snaze některých důležitých otázek by forma nařízení nepochybně prospěla více.

⁸⁶ JUDr. Barbora Kovářová je doktorandkou Centra práva duševního vlastnictví Právnické fakulty Univerzity Karlovy a zároveň asistentkou na Fakultě ekonomicko-právní Univerzity Pardubice.

⁸⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 ze dne 17. dubna 2019 o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu a o změně směrnic 96/9/ES a 2001/29/ES.

⁸⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/789 ze dne 17. dubna 2019, kterou se stanovují pravidla pro výkon autorského práva a práv s ním souvisejících, jež se použijí na některá online vysílání vysílacích organizací a převzatá vysílání televizních a rozhlasových programů, a kterou se mění směrnice Rady 93/83/EHS.

⁸⁹ Podle článku 14 Směrnice o elektronickém obchodu je odpovědnost poskytovatele vyloučena, pokud (i) poskytovatel nebyl účinně seznámen s protiprávní činností nebo informací a ani s ohledem na nárok na náhradu škody si není vědom skutečností nebo okolností, z nichž by byla zjevná protiprávní činnost nebo informace, nebo (ii) jakmile se poskytovatel o protiprávní činnosti nebo informaci dozvěděl, jednal s cílem je odstranit nebo znemožnit k ním přístup.

⁹⁰ Čl. 14 směrnice o elektronickém obchodu.

Přijetí čl. 17 bylo Evropským parlamentem odůvodněno zejména narůstající hodnotovou propastí (tzv. „value gap“)⁹¹, kdy na internetu vytrvale vzrůstá množství nezákonně zveřejněných autorskoprávně chráněných děl a příjmy nositelů práv klesají⁹². Uvedené pocítují zejména nositelé práv hudebního průmyslu, kteří nejsou ze strany velkých platforem jako YouTube nebo Facebook téměř vůbec (nebo jen zcela nedostatečně) odměňováni. Zřejmě i z tohoto důvodu čl. 17 Směrnice zavádí pojem poskytovatele online služeb a zcela zásadním způsobem posiluje jeho odpovědnost.

Dotčený článek upravuje užití chráněného obsahu poskytovateli služeb za účelem sdílení online a sestává z deseti odstavců. V následujícím textu stručně představím jednotlivé odstavce, aby bylo patrné, z čeho česká legislativa při tvorbě novely vlastně vycházela.

Zkraje je nutno podotknout, že s čl. 17 úzce souvisí samotná definice poskytovatele služeb pro sdílení obsahu online (dále jen „poskytovatel“), která se nachází v čl. 2 odst. 6 Směrnice. Podle tohoto článku je takovým subjektem „*poskytovatel služby informační společnosti, jehož hlavním účelem, nebo jedním z hlavních účelů je uchovávat velký počet děl chráněných autorským právem nebo jiných předmětů ochrany nahrávaných jeho uživateli a zpřístupňovat je veřejnosti, přičemž poskytovatel tato díla a jiné předměty ochrany uspořádává a propaguje za účelem zisku.*“⁹³ S přihlédnutím k recitálu 62 Směrnice by navíc poskytovatel měl hrát důležitou úlohu na trhu online obsahu, tedy měl by mít soutěžní povahu vůči ostatním online službám poskytujícím obsah pro stejné cílové skupiny.⁹⁴ V článku 2 odst. 6 Směrnice i v recitálu 62 Směrnice se vedle pozitivního vymezení poskytovatele nachází i negativní demonstrativní výčet subjektů, které do kategorie poskytovatelů nepatří. Jsou jimi zejména služby, jejichž hlavním účelem nebo jedním z hlavních účelů *není* umožnit uživatelům nahrávat a sdílet velké množství obsahu chráněného autorským právem s cílem dosahovat z této činnosti zisk. Do definice poskytovatele tedy nespádají například elektronické komunikační služby (WhatsApp), poskyvatelé cloudových služeb (Amazon Web Services), online tržiště (Aukro), platformy pro vývoj a sdílení softwaru s otevřeným zdrojovým kódem (GitHub), neziskové vědecké nebo vzdělávací archivy a neziskové online encyklopedie (Wikipedia).⁹⁵

Čl. 17 odst. 1 zakotvuje, že pokud poskyvatelé zpřístupňují veřejnosti díla chráněná autorským právem nahraná jednotlivými uživateli, jedná se pro účely Směrnice o sdílení nebo zpřístupnění veřejnosti. Směrnice užívá tyto pojmy synonymně, dle SDEU je však mezi nimi rozdíl, když pojem sdělování veřejnosti je pojmem širším

⁹¹ Rosati, E. Copyright in the Digital Single Market: Article-by-Article Commentary to the Provisions of Directive 2019/790. Oxford: Oxford University Press, 2021, s. 314.

⁹² Samuelson, P. Legally speaking: The EU's controversial digital single market directive. Communications of the ACM. 2018, roč. 61, č. 11, s. 20–23.

⁹³ Srov. čl. 2 odst. 6 Směrnice.

⁹⁴ Recitál 62 Směrnice.

⁹⁵ Srov. čl. 2 odst. 6 Směrnice.

nežli zpřístupnění veřejnosti.⁹⁶ Vedle toho tento odstavec upravuje povinnost poskytovatelů získat od nositelů práv (autorů, výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů apod.) svolení k takovému sdělení či zpřístupnění díla, např. uzavřením licenčním smlouvy. Toto ustanovení se jeví jako velice problematické právě z toho důvodu, že zdaleka ne všichni uživatelé, kteří nahrávají obsah na platformy, jsou samotnými autory děl chráněných autorským právem nebo subjekty oprávněnými z platné licenční smlouvy s autory. Pro poskytovatele bude tedy velice obtížné obstarat povolení od jednotlivých nositelů práv.

Čl. 17 odst. 2 upravuje vztah k uživatelům tak, že pokud poskytovatel získá svolení pro sdělení obsahu, vztahuje se toto svolení rovněž na uživatele služeb, pokud nejednají v rámci své podnikatelské činnosti a pokud jejich činnost nevytváří významné příjmy.⁹⁷ Jedná se v podstatě o rozšíření účinků smluvní licence.⁹⁸

Následující **čl. 17 odst. 3** představuje právě výše zmiňované vyloučení poskytovatelů z tzv. bezpečného přístavu („safe harbour“) tak, že se na situace, za kterých poskytovatel sděluje či zpřístupňuje díla dle čl. 17 nevztahuje omezení odpovědnosti dle směrnice o elektronickém obchodu.⁹⁹ Uvedený článek tedy podstatně snižuje limitaci odpovědnosti poskytovatelů. V případě poskytovatele dle směrnice o elektronickém obchodu je odpovědnost takového poskytovatele na základě čl. 14 směrnice o elektronickém obchodu vyloučena, pokud tento nebyl seznámen s protiprávní činností či informací nebo jakmile se o tom dozvěděl, jednal s cílem je odstranit a znemožnit k nim přístup.¹⁰⁰ Předpokladem pro uplatnění režimu safe harbour je tedy pasivní (resp. neutrální) role poskytovatele, který není povinen obsah aktivně sledovat ani kontrolovat.¹⁰¹ U režimu poskytovatele dle čl. 17 je situace opačná, když předpokládá, že tento bude aktivně zjišťovat (s výjimkou případů uvedených v čl. 17 odst. 4), zda-li obsah nahraný uživateli není protiprávní.

V **čl. 17 odst. 4** jsou upraveny výjimky z odpovědnosti poskytovatele za neoprávněná sdělení nebo zpřístupnění. V těchto případech i za situace, kdy není poskytnuto ze strany nositele práv svolení (např. ve formě licence), neodpovídá tento, pokud prokáže, že vynaložil veškeré úsilí k získání svolení, že se snažil zajistit nedostupnost konkrétních děl, o nichž mu byly poskytnuty ze strany nositelův práv relevantní informace a že ihned po obdržení odůvodněného oznámení znemožnil přístup k těmto dílům, odstranil je a vynaložil veškeré úsilí, aby zabránil v budoucnu jejich opětovnému nahrání.¹⁰² Vzhledem k negativní formulaci ustanovení právě tato část čl. 17 zakládá odpovědnost

⁹⁶ Viz. Rozsudek SDEU ze dne 26. března 2015 ve věci C-279/13.

⁹⁷ Srov. čl. 17 odst. 2 Směrnice.

⁹⁸ Závěrečná zpráva RIA. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=31&CT1=0>.

⁹⁹ Srov. čl. 17 odst. 3 Směrnice.

¹⁰⁰ Srov. čl. 14 směrnice o elektronickém obchodu.

¹⁰¹ DUFKOVÁ, Anna. Režim Safe Harbour v rámci poskytování hostingových služeb <https://www.epravo.cz/top/clanky/rezim-safe-harbour-v-ramci-poskytovani-hostingovych-sluzeb-108663.html>.

¹⁰² Srov. čl. 17 odst. 4 Směrnice.

poskytovatele za sdělení nebo zpřístupnění díla veřejnosti a jedinou možností, jak se jí zprostit, se zdá být nastavení určitých filtrů, které budou schopny rozpoznávat veškeré typy nahrávaného obsahu a porovnávat je s nějakou formou databáze, což bezesporu přinese administrativní zátěž pro poskytovatele.

Navazující **čl. 17 odst. 5** rozvádí určitá specifika, která by měla být zohledněna při zachování zásady proporcionality při posuzování, jestli poskytovatel splnil povinnosti dle předchozího odstavce. Mezi tyto atributy Směrnice uvádí druh a rozsah služeb, cílové publikum, typy děl, jakož i dostupnost prostředků a jejich náklady.

Další výjimkou, která je zakotvena v **čl. 17 odst. 6**, je vynětí podnikatelských start-upů, tedy takových poskytovatelů, kteří poskytují služby po dobu kratší tří let a nemají roční obrát vyšší než 10 milionů EUR. U této kategorie poskytovatelů, za situace, kdy jejich průměrný měsíční počet jedinečných návštěvníků za předchozí kalendářní rok nepřekročí 5 milionů, postačí, pokud prokáží, že vynaložili veškeré úsilí k získání svolení a znemožní přístup či odstraní dílo po důvodném oznámení.

Následující **čl. 17 odst. 7** naopak zavádí zákaz omezování dostupnosti děl, která byla nahrána uživateli a neporušují autorské právo, a to i takových, na které se vztahuje výjimka či omezení. Účelem tohoto ustanovení je zejména zamezení nadměrného blokování obsahu. Pokud by ustanovení tohoto typu v čl. 17 chybělo, mohlo by to vést k tomu, že poskytovatelé raději obsah rovnou smažou, aby jim nehrozila odpovědnost za sdělení nebo zpřístupnění neoprávněného díla.

Čl. 17 odst. 8 zakotvuje informační povinnost poskytovatelů vůči nositelům práv. Tato povinnost se týká zejména poskytnutí přiměřených informací ohledně nastavení filtrů nebo jiných postupů zabezpečujících dodržování čl. 17 odst. 4, jakož i informací týkajících se uzavřených licenčních smluv a užití obsahu v těchto smlouvách upravených.

Předposlední **čl. 17 odst. 9** upravuje mechanismy nápravy a postup v případě sporů týkajících se znemožnění přístupu či smazání nahraného obsahu. V případě stížností je požadováno, aby se o nich rozhodlo bez zbytečného odkladu a aby rozhodnutí o případném znemožnění přístupu či smazání obsahu podléhalo přezkumu člověkem. Stranám má být navíc zajištěna možnost mimosoudního rozhodovacího mechanismu.

V **posledním desátém odstavci čl. 17** je stanovena povinnost uspořádat dialogy se zúčastněnými stranami, které měly vést k vydání pokynů k uplatnění čl. 17. Tyto dialogy se opravdu uskutečnily, avšak pokyny, které z nich vzešly, byly vydány až 4. 6. 2021, tedy přesně tři dny před uplynutím transpoziční lhůty, která končila 7. 6. 2021.

2. Legislativní proces

Příprava návrhu zákona probíhala z převážné části v období, ve kterém byl celý svět ochromen pandemií nemoci COVID-19, kdy autorskoprávně chráněný obsah

byl daleko více distribuován a konzumován v online prostředí než kdykoli předtím.¹⁰³ Potřeba prosazení cílů Směrnice tak byla ještě palčivější.

Hlavním důvodem novely je bezesporu implementace shora uvedených autorskoprávních směrnic, směrnice OnlineSatCab a Směrnice, které jsou součástí reformy unijního práva vytyčené ve Strategii pro jednotný digitální trh z května 2015.¹⁰⁴

Platná právní úprava již do značné míry obsahovala úpravu zahrnutou ve shora uvedených směrnících, neodpovídala však zcela unijní úpravě, proto bylo nezbytné nové prvky implementovat.¹⁰⁵ Kromě autorského zákona novela přináší drobnější změny do zákona o právu na informace o životním prostředí¹⁰⁶, do trestního zákoníku¹⁰⁷, do zákona o základních registrech¹⁰⁸ a do občanského zákoníku. Pro účely tohoto článku se zaměřím na změny, které přinesla do aktuální právní úpravy implementace výše rozepsaného čl. 17.

Jak vyplývá ze závěrečné zprávy RIA a důvodové zprávy, jejichž předkladatelem bylo ministerstvo kultury, mezi hlavními cíli novely bylo zlepšení postupů poskytování licencí k užití autorskoprávně chráněného obsahu, zlepšení dostupnosti autorskoprávně chráněného obsahu, a to i přeshraničně, přizpůsobení právní úpravy výjimek z výlučných autorských práv pro účely vědy a výzkumu, zejm. pro účely digitálního vzdělávání a digitalizace a uchování kulturního dědictví a dosažení dobře fungujícího trhu pro autorskoprávně chráněný obsah.¹⁰⁹

Legislativní proces probíhal déle než rok.

Dne 4. 11. 2021 předložila vláda Poslanecké sněmovně návrh zákona, který byl rozeslán poslancům jako sněmovní tisk 31/0. Návrh zákona byl přikázán Garančnímu Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu, který vydal dne 16. 9. 2022 po několikerych přerušeních sněmovním tiskem 31/5 usnesení s pozměňovacími návrhy. Další pozměňovací návrhy pak přineslo 2. čtení v Poslanecké sněmovně a byly zpracovány jako tisk 31/6. Závěrečné 3. čtení proběhlo v Poslanecké sněmovně dne 14. 10. 2022, čímž byl návrh zákona schválen.

Dne 7. 11. 2022 byl návrh zákona postoupen Senátu jako tisk 1. Tento byl přikázán k projednání ve výborech a byl zařazen na nadcházející schůzi Senátu. Vládní návrh však projednán nebyl, a proto byl po uplynutí lhůty 30 dnů postoupen Prezidentu republiky k podpisu.

Prezident republiky zákon dne 9. 12. 2022 podepsal a tento byl odeslán k publikaci ve Sbírce zákonů a 21. 12. 2022 vyhlášen pod číslem 429/2022 Sb.

¹⁰³ Závěrečná zpráva RIA. Str. 9. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=31&CT1=0>.

¹⁰⁴ Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku 31/0. Str. 31. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=31&CT1=0>.

¹⁰⁵ Tamtéž. Str. 32.

¹⁰⁶ Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁸ Zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁹ Závěrečná zpráva RIA. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=31&CT1=0>.

3. Změny autorského zákona

Pojďme si rozebrat, jakým způsobem se legislativní proces vypořádal s čl. 17 Směrnice a které konkrétní změny tento unijní předpis do českého právního řádu nakonec přinesl. Nejzásadnější změny se samozřejmě týkaly autorského zákona.

První změnou v důsledku transpozice Směrnice je, že sdělování díla veřejnosti dle § 18 autorského zákona je v souladu s čl. 17 odst. 1 Směrnice rozšířeno o zpřístupňování díla veřejnosti poskytovatelem.

Nejzásadnější změnu vnesla novela do hlavy I. autorského zákona, když vložila za 5. díl dva zcela nové díly, které upravují užití díla poskytovatelem služeb pro sdílení obsahu online a postupy pro řešení sporů. Vložení dílu 6 a 7 a v nich obsažených paragrafů § 46 až 57 do autorského zákona představuje zásadní část implementace úpravy čl. 17 Směrnice. Novela v podstatě zalepila mezeru, která vznikla v roce 2014 s účinností občanského zákoníku vypuštěním svébytné úpravy licenční smlouvy. S úpravou této části úzce souvisí i výše uvedená úprava § 18 odst. 2 autorského zákona.¹¹⁰

Nová ustanovení v § 46 nejprve pozitivně vymezila v souladu s čl. 2 odst. 5 a 6 Směrnice pojem poskytovatele, tedy nadefinovala jednotlivé platformy, které lze za poskytovatele považovat a dále negativně demonstrativně nastínila, které služby se naopak za poskytovatele nepovažují. V souladu s úpravou, kterou přinesla Směrnice, se lze z důvodové zprávy dočíst, že: „*Vymezení poskytovatele služby pro sdílení obsahu online by se mělo vztahovat pouze na takové online služby (platformy či úložiště), které hrají důležitou úlohu na trhu online obsahu tím, že soutěží nebo potenciálně mohou soutěžit (např. v případě online služeb s monopolním postavením) s ostatními online službami poskytujícími pro stejné cílové skupiny obdobný obsah v obdobném rozsahu, zpravidla na základě licenčních smluv s nositeli práv, jako jsou např. služby typu Spotify, Deezer, Netflix, HBO GO nebo AEROVOD.*“¹¹¹ Alespoň jedním z hlavních účelů by mělo být uchovávaní velkého množství obsahu chráněného autorským právem, jeho uspořádávání, propagování a umožňování uživatelům vedle jeho nahrávání rovněž jeho zpřístupňování veřejnosti (např. Facebook, Instagram apod.). Úprava poskytovatele se naopak nebude vztahovat na výlučně soukromé komunikační a cloudové služby, neziskové vědecké archivy, neziskové online encyklopedie (např. Wikipedie) apod.

Odpovědnost za obsah, resp. její omezení, je zákonodárcem upraveno v § 47, kde kumulativně vymezil (v souladu s čl. 17 odst. 4 Směrnice) podmínky, při jejichž dodržení se poskytovatel odpovědnosti zproští. Tyto podmínky jsou v podstatě totožné se zněním podmínek ve Směrnici (jak rozepsáno výše). Za zmínku stojí, že pojem „veškeré úsilí“ (k získání oprávnění, k zamezení nahrání díla, k zamezení opětovného nahrání) je ve vnitrostátní úpravě nahrazeno pojmem „nejlepší úsilí“, které je doslovným překladem anglického „best efforts“. Přesná definice pojmu zatím není zřejmá,

¹¹⁰ Srov. k bodu 30. Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku 31/0. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=31&CT1=0>. str. 50.

¹¹¹ Tamtéž.

ale bude nezbytná ze strany poskytovatelů vždy aktivní snaha minimálně v podobě oslovení nositelů práv, kteří jsou dohledatelní. Bližší výklad pojmu nejspíše přinese v budoucnu až Soudní dvůr EU.¹¹²

Co se týče první podmínky vyloučení odpovědnosti – tedy získání oprávnění ke sdělování veřejnosti, mělo by se tak dít zejména prostřednictvím uzavření licence, které může nabídnout jak poskytovatel, tak nositel práv. Nabídky na uzavření licence by měly být vždy učiněné za spravedlivých a proporcionálních podmínek. Navíc pokud je nabídka ze strany poskytovatele učiněná v dobré víře, může poskytovatel naplnit podmínku nejlepšího úsilí, i když nositel práv uzavření licenční smlouvy nakonec odmítne.¹¹³

Ohledně druhé podmínky vyloučení odpovědnosti – tedy zajištění nedostupnosti autorskoprávně chráněného obsahu – se volba opatření rovněž musí řídit zásadou proporcionality. Volba opatření je sice na poskytovateli, ale tento se musí řídit vysokými odvětvovými standardy odborné péče. Zcela záměrně z důvodu technologické neutrality a jejího rychlého vývoje zákonodárce nezvolil žádné konkrétní řešení. V Závěrečné zprávě hodnocení dopadů RIA a v Pokynech k čl. 17¹¹⁴ jsou uvedeny příklady technologií, které tento filtr aktuálně jsou schopny zajistit a které splňují požadovaný standard. Jsou jimi např. fingerprinting, hashing, watermarking apod.¹¹⁵

Poslední podmínka vyloučení odpovědnosti poskytovatele – tedy jeho povinnost po obdržení odůvodněného oznámení neprodleně znemožnit přístup či odstranit obsah a zamezit opětovnému nahrání – vyžaduje, aby bylo odůvodnění dostatečně přesné a aby spolu poskytovatel a nositel náležitě spolupracovali a nevedlo to k filtraci obsahu jen z toho důvodu, že není nositeli práv řádně identifikovaný.¹¹⁶

Velice zásadní se mi jeví v tomto ustanovení (tedy v § 47) odstavec třetí, který byl přidán do zákona pozměňovacím návrhem Garančního výboru Poslanecké sněmovny a který výslovně stanovuje neaplikovatelnost safe harbour (tedy úpravy odpovědnosti poskytovatele dle § 5 zákona č. 480/2004, o některých službách informační společnosti), pokud se jedná o autorskoprávně chráněný obsah.¹¹⁷

Novela dále promítá do vnitrostátní právní úpravy v § 48 mírnější režim pro tzv. start-upy. Činí tak prakticky shodně s čl. 17 odst. 6 Směrnice. V § 49 pak zakot-

¹¹² Tamtéž. Str. 52.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Sdělení Komise Evropskému Parlamentu a Radě. Pokyny k článku 17 směrnice 2019/790 o autorském právu na jednotném digitálním trhu. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52021DC0288>.

¹¹⁵ Srov. k bodu 30. Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku 31/0. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskr.sqw?O=9&CT=31&CT1=0>. Str. 53

¹¹⁶ Tamtéž. Str. 54.

¹¹⁷ Tamtéž. Str. 54.

vuje čl. 17 odst. 7 Směrnice, když konstatuje, že předchozí právní úprava nesmí vést k omezování dostupnosti díla.¹¹⁸

Čl. 17 odst. 8 Směrnice je implementován do autorského zákona v § 50, který upravuje právo autorů, dalších nositelů práv a osob, které nabyly výhradní právo k užití díla na informace ohledně opatření k plnění povinností, užití obsahu a pravidel takového užití.

Co se vyřizování stížností a zjednávání nápravy týče, v souladu s čl. 17 odst. 9 Směrnice by měl (dle § 51) být ze strany poskytovatele vytvořen takový mechanismus, který zajistí účinné a rychlé vyřízení případné stížnosti uživatele.¹¹⁹

Zákonodárce rovněž převzal do autorského zákona v § 52 rozšířený účinek k výkonu práva upravený v čl. 17 odst. 2 Směrnice. Tento rozšířený účinek práva na sdílení udělený poskytovateli ze strany nositele práv se automaticky vztahuje i na uživatele služby a uplatní se pouze pokud uživatel jedná jako spotřebitel nebo pokud užití nevytváří uživateli podstatné příjmy. Tedy i v tomto případě bylo ustanovení Směrnice převzato téměř v totožném znění.¹²⁰

Jak jsem již zmiňovala výše, novela přinesla do autorského zákona vedle dílu 6 ještě jeden nový díl, a to díl 7 a s ním nové § 53–57, které se zabývají postupy při řešení sporů. Touto změnou byla rozšířena působnost tzv. prostředníků, kteří se v autorském zákoně nacházeli již dříve pro záležitosti týkající se kolektivní správy. Tito budou nově plnit mediační roli rovněž v oblastech vymezených v § 53, tedy budou mimo jiné nápomocni při řešení sporů dle § 47 a násl. V dalších ustanoveních dílu 7 jsou zapracovány požadavky čl. 17 odst. 9 Směrnice. Tato ustanovení upřesňují, za jakých podmínek Ministerstvo kultury oprávněnou osobu k výkonu činnosti prostředníka, kdy oprávnění odejme a jaký je postup v případě, že se některá ze stran rozhodne prostředníka využít. Na toto místo byla přesunuta i úprava prostředníků nápomocných při kolektivní správě a z toho důvodu byl novelou § 101a až 101f zrušen.¹²¹

Vzhledem k tomu, že Pokyny k čl. 17 směrnice (jak jsem již výše zmiňovala) byly ze strany Evropské komise vydány až dne 4. 6. 2021 (tedy po předložení vládního návrhu zákona), rozhodl se zákonodárce (s přihlédnutím ke lhůtě pro implementaci), v zásadě převzít závazná ustanovení Směrnice, která jsou s finální verzí Pokynů v souladu.¹²²

4. Závěr

Novela tak přinesla do českého práva s ohledem na implementaci čl. 17 Směrnice zejména přísnější pravidla pro určitou kategorii poskytovatelů definovanou v § 46 autorského zákona. Těmto subjektům přibývají povinnosti, které musí plnit a podmínky, které musí dodržet, aby jim nehrozila odpovědnost za obsah nelegálně nahraný

¹¹⁸ Tamtéž. Str. 55.

¹¹⁹ Tamtéž. Str. 56.

¹²⁰ Tamtéž. Str. 57.

¹²¹ Tamtéž. Str. 57.

¹²² Tamtéž. Str. 51.

ze strany uživatelů jejich platform. Novela výslovně vyloučila užití tzv. safe harbour tak, jak ho poskytovatelé znali dodnes. Nově bude muset tato kategorie poskytovatelů vynaložit nejlepší úsilí nejen k získání licence, ale také k tomu, aby po odůvodněném oznámení ze strany nositele práv znemožnila přístup k autorskoprávně chráněnému obsahu, případně jej smazala a do budoucna zajistila, aby nedošlo k jeho opětovnému nahrání. Změny, které přinesla novela autorského zákona vzbuzují zřejmě oprávněné obavy zejména u poskytovatelů, kteří (pokud se budou chtít vyhnout riziku případné odpovědnosti) budou muset daleko přísněji filtrovat obsah na jejich platformách a aktivně komunikovat s nositeli práv. Pokud se již nyní podíváme například na praxi největšího českého úložiště autorskoprávně chráněného obsahu (uloz.to), zjistíme, že v jeho pojetí došlo k úpravám ve vyhledávání obsahu sdíleného koncovými uživateli. Takové opatření samo o sobě dle mého názoru nevede k dosažení cílů sledovaných Směrnicí a bude jistě zajímavé sledovat, jak se nejen tento poskytovatel ke sdílení (prokazatelně autorská práva porušujícího obsahu) postaví na základě iniciativ vedených proti tomuto způsobu podnikání. Dosavadní žaloby po letech sporů vedly pouze k výmazu a blokování opětovného nahrávání konkrétně vyjmenovaných audiovizuálních děl. Doufejme, že nová ustanovení autorského zákona povedou k lepší vymahatelnosti práv.

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA VE VĚCI C-433/20 V KONTEXTU PRÁVNÍ ÚPRAVY INSTITUTU NÁHRADNÍCH ODMĚN ZA POŘIZOVÁNÍ ROZMNOŽENIN PRO OSOBNÍ POTŘEBU V ČESKÉ REPUBLICĚ

1. Úvod

Dne 24. března 2022 vydal druhý senát Soudního dvora Evropské unie rozsudek ve věci C-433/20 v řízení Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-mukalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH proti Strato AG, týkající se otázky zda a jak se úprava náhradních odměn¹²⁴ vztahuje na situace, kdy je rozmnoženina pořizována nikoli na hmotný nosič, ale na úložiště umístěné tzv. v *cloudu*, tedy na internetovém serveru třetí osoby, která za úplatu poskytuje internetové úložiště uživatelům, kteří na něj mohou nahrávat i rozmnoženiny pořízené pro osobní potřebu (dále jen „uživatel služby“)¹²⁵.

Austro-Mechana je organizace kolektivní správy, která v Rakousku vybírá náhradní odměny pro všechny nositele práv a která v původním řízení před rakouskými soudy požadovala po německé společnosti Strato AG sídlící v Německu úhradu náhradních odměn za služby *cloudových úložišť*, které poskytovala svým rakouským klientům; přičemž Strato AG tento požadavek odmítala.

V předmětném řízení SDEU shledal, že pojem *rozmnoženina na jakémkoli nosiči*, který používá článek 5 odst. 2 písm. b) informační směrnice, zahrnuje i rozmnoženiny *na serveru, na němž poskytovatel služby cloud computingu zpřístupňuje uživatelům úložiště*¹²⁶.

¹²³ Mgr. Václav Hodonický je doktorandem Centra práva duševního vlastnictví Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

¹²⁴ Pojem *náhradní odměny* je terminologickou zkratkou pro institut práva na odměnu (autorů a nositelů práv souvisejících s právem autorským) v souvislosti s rozmnožováním díla (nebo předmětů ochrany chráněných právy souvisejícími s právem autorským) pro osobní potřebu na podkladě zvukového, zvukově obrazového nebo jiného záznamu či rozhlasového nebo televizního vysílání jejich přenesením pomocí přístroje na nenahrané nosiče záznamu, jak jej upravuje článek 5 odst. 2 písm. b) informační směrnice, tj. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.

¹²⁵ Je potřeba zdůraznit, že otázkou pořizování rozmnoženin a jejich umísťování na úložištích třetích stran se SDEU v minulosti zabýval, avšak doposud SDEU neprojednával věc, ve které by šlo právě a výlučně o pořizování soukromých rozmnoženin. Jako příklad lze uvést řízení ve věci C-265/16 VCAST Limited proti R.T.I. SpA., kde šlo sice taktéž o nahrávání (video)záznamů do *cloudu* a bez souhlasu nositelů práv, ale zde docházelo k aktivnímu zásahu do záznamů ze strany poskytovatele služby, přičemž tyto záznamy byly následně zpřístupňovány dalším uživatelům. Jak ostatně SDEU sám uvádí v bodech 31 a 32 rozsudku.

¹²⁶ Viz body 33 a 55 rozsudku

Dalším závěrem učiněným SEDU je konstatování, že (navzdory výše uvedenému), nejsou členské státy povinny bez dalšího plošně zavést poskytovatelům služeb *cloud computingu* (tj. *cloudových úložišť*¹²⁷) povinnost odvádět náhradní odměny¹²⁸, pokud je náhradní odměna pro nositele práv ve spravedlivé výši zajištěna jiným způsobem.

Tento příspěvek předkládá, jaké účinky mají zjištěné závěry na tuzemskou úpravu náhradních odměn, jak vůči němu úprava v České republice ob stojí a jak by měl případně český normotvůrce reagovat. S použitím jednoduchého příkladu ukazuje, že stávající úprava je nevyhovující a neschopná na realitu *cloudových úložišť* reflektovat.

2. Obecné poznámky k rozsudku

První závěr učiněný soudem je poměrně jasný – rozmnoženiny pořizované fyzickými osobami pro jejich vlastní potřebu a jimi umístované na *cloudová úložiště* způsobují nositelům práv stejnou újmu, jako rozmnoženiny pořizované na hmotné nosiče. SDEU argumentoval tím, že výklad informační směrnice musí sledovat technologickou neutralitu¹²⁹, která má odrážet dynamický technický vývoj ve způsobech využívání předmětů ochrany¹³⁰ a není tak možné omezit působnost výjimky pro pořizování rozmnoženin pro osobní potřebu fyzických osob pouze na rozmnoženiny na hmotných nosičích¹³¹. To by totiž znamenalo nikoli pouze to, že nositelé práv nemají právo na náhradní odměnu z takového rozmnožování, ale že se tato výjimka na tyto situace vůbec neuplatní a že takové užití je potřeba vypořádat s nositelem práv smluvně.

K druhému závěru je třeba přistupovat následujícím způsobem. Informační směrnice v čl. 2 stanoví, že právo nositelů práv pořizovat rozmnoženiny jejich předmětů ochrany¹³² má právní povahu výlučného práva¹³³ a v článku 5 odst. 2 písm. b) stanoví, že výjimku nebo omezení z tohoto práva lze zavést, pokud se jedná o rozmnoženinu pro soukromé užití fyzické osoby a pokud nositelé práv získají *spravedlivou* odměnu z pořízení takové rozmnoženiny. SDEU tak při hledání odpovědi na druhou položenou otázku pracoval s kritériem *spravedlivé odměny*, která je dána informační směrnicí¹³⁴. *Spravedlivá odměna* je definována jako taková náhradní odměna, která udržuje v *přiměřené rovnováze* zájmy uživatelů přístrojů a nosičů (fyzické osoby, které si pořizují rozmnoženiny pro osobní potřebu) se zájmy nositelů práv¹³⁵.

¹²⁷ Tento příspěvek používá oba pojmy jako synonyma.

¹²⁸ Viz body 54 a 55 rozsudku

¹²⁹ Viz bod 27 rozsudku, který dále odkazuje na stanovisko Generálního advokáta Hogana v této věci, bod 36.

¹³⁰ Viz body 25 a 28 rozsudku.

¹³¹ Viz stanovisko Generálního advokáta Hogana v této věci, bod 34.

¹³² Konkrétně jsou rozmnoženiny specifikovány takto: *přímé nebo nepřímé, dočasné nebo trvalé rozmnožování jakýmkoliv prostředky a v jakékoliv formě, vcelku nebo po částech*.

¹³³ čl. 2 informační směrnice

¹³⁴ čl. 5 odst. 2 písm. b) informační směrnice

¹³⁵ Viz recitál č. 31 informační směrnice, který byl vyložen SDEU v rámci rozhodnutí ve věci C-467/08 Padawan SL proti Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE), bod 40 a 42, kde definoval, že náhradní odměna má být nahlížena jako *protiplnění za újmu způsobenou autorovi* a že *výše*

SDEU zopakoval, že členské státy mají širokou diskreční pravomoc rozhodnout, jaká je výše *spravedlivé odměny* a jak jí dosáhnout, pokud tím, kdo v důsledku bude zatížen náklady na úhradu *spravedlivé odměny* (náhradní odměny), bude samotná fyzická osoba, která rozmnoženiny ve skutečnosti vytváří¹³⁶. Respektive lze tuto normu interpretovat tak, že členské státy mají povinnost zjistit výši *spravedlivé odměny* a zajistit její výběr¹³⁷. Není přitom rozhodné, zda *spravedlivé odměny* bude dosaženo platbou z *uceleného procesu* či jediného přístroje¹³⁸. Není tak dáno, že náhradní odměnu za služby *cloudových* úložišť nelze zavést jiným způsobem, než přímým zpoplatněním poskytovatele služby *cloudového* úložiště.

3. Právní stav v ČR

Právo na náhradní odměnu upravuje § 25 autorského zákona a patří do kategorie jiných majetkových práv. Toto právo je spravováno kolektivními správci v režimu tzv. povinné kolektivní správy (§ 97d odst. 1 písm. a) bod 3. autorského zákona).

Ustanovení § 25 odst. 7 autorského zákona stanoví, že odměna za zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu se platí z přístrojů ke zhotovování rozmnoženin záznamů a z nenahraných nosičů záznamů. Přístroje, za které se má odměna platit, stanovuje Ministerstvo kultury ČR vyhláškou a výši odměny za tyto přístroje stanovuje Příloha č. 1 odst. 3 autorského zákona. Dále citované ustanovení stanoví, že vyhláškou Ministerstva kultury ČR se stanoví i typy nosičů a výše odměn z nich. Plátcem náhradních odměn jsou výrobci, dovozci, příjemci a případně zaslátelé těchto statků (§ 25 odst. 2 autorského zákona).

Vyhláškou, kterou předvídá autorský zákon, je vyhláška Ministerstva kultury ČR účinná od jejího vyhlášení dne 16. října 2006 a dne 6. listopadu 2008¹³⁹ byla novelizována co do výše sazeb a terminologie¹⁴⁰. Vyhláška stanoví taxativní výčet přístrojů (§ 6 vyhlášky) a nosičů (§ 5 vyhlášky), za které se platí náhradní odměna. V § 6 dále stanoví, že digitální kamery, digitální fotoaparáty, mobilní telefony a bezdrátové telefony se zpoplatňují jako nosiče a pouze v případě, že jsou dodávány s paměťovým médiem, které je zabudované nebo zabudovatelné a s použitím úpravy pro paměťová média.

Paměťová média (nezabudovatelná, zabudovatelná a zabudovaná) jsou zpoplatněna jakožto nosiče sazbou 1,50 Kč / GB; sazby z těchto zařízení jsou zastropovány platbou

spravedlivé odměny musí být nutně vypočtena na základě kritéria újmy způsobené autorům chráněných děl zavedením výjimky pro soukromé rozmnožování.

¹³⁶ Viz bod 41.

¹³⁷ Viz stanovisko Generálního advokáta Hogana v této věci, bod 73

¹³⁸ Viz stanovisko Generálního advokáta Hogana v této věci, bod 62

¹³⁹ Dlužno podotknout, že první verze chytrého telefonu iPhone byla představena v lednu roku 2007, tedy až po vypracování vyhlášky. Je tak logické, že vyhláška tato zařízení a principy práce s chytrými telefony vůbec nezná. Viz <https://cs.wikipedia.org/wiki/IPhone#Historie>

¹⁴⁰ Vyhláška č. 488/2006 Sb., kterou se stanoví typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výše paušálních odměn, ve znění provedených vyhláškou č. 408/2008 Sb. (dále jen „vyhláška“)

ve výši 90 Kč (což při sazbě 1,50 Kč / GB znamená, že vyhláška *de facto* zpoplatňuje paměťová média pouze do 60 GB kapacity). Současné chytré telefony mají však kapacitu i 1000 GB¹⁴¹; z toho vyplývá, že náhradní odměna se platí pouze z 6% jejich kapacity.

Pevné disky zabudovatelné nebo zabudované do osobního počítače jsou zpoplatněny jako přístroje, zatímco pevné disky nezabudovatelné jsou zpoplatněny jako nosiče.

Na okraj je možno zmínit, že sazby za nosiče dle § 5 vyhlášky, která je beze změn účinná již 14 let, nepodléhají roční valorizaci odrážející roční míru inflace, stejně jako se nezměnila míra zastropování co do kapacit.

4. Aplikace rozsudku v kontextu právní úpravy v ČR

Služby *cloud computingu* jsou přístupné skrze osobní počítače, případně přes chytrá zařízení jako jsou tablety a chytré telefony. Jak osobní počítače, tak tablety a chytré telefony jsou zpoplatněny pouze co do fyzické kapacity jejich paměti. Přitom podstatou služeb *cloud computingu* je, že kapacita, kterou má jejich uživatel k dispozici, je dostupná bez návaznosti na kapacitu jeho hardware. To znamená, že pořízením dané služby získá uživatel určité úložiště, do kterého přistupuje přes internet a jehož kapacita není vázána na hardwarovou kapacitu jeho zařízení; dokonce ji může několikanásobně překročit, jelikož data se ukládají v *cloudu* na serverech poskytovatele a nikoli v zařízení nebo na hmotném nosiči v dispozici jeho uživatele.

Ve svém prvním závěru zkoumaného rozsudku SDEU došel k tomu, že z paměťových kapacit coby úložišť v *cloudu* by se taktéž měla platit náhradní odměna. Jaké jsou důsledky tohoto závěru v České republice za stávající právní úpravy si ukážeme na jednoduchém případě mobilních telefonů. Cílem je zjistit, zda stávající úprava splňuje požadavky na *spravedlivou odměnu* v souvislosti s pořízováním rozmnoženin pro osobní potřebu, jak je definuje evropský právní rámec.

S ohledem na *numerus clausus* tuzemské úpravy typů zpoplatněných přístrojů a nosičů a sazby náhradních odměn budeme vycházet z domněnky, že v době své přípravy (v roce 2006, resp. 2008) vyhláška odrážela skutečný stav techniky, tedy že skutečně zachycovala *přiměřenou rovnováhu* mezi zájmy uživatelů a nositelů práv a platby v ní stanovené měly v té době povahu *spravedlivé odměny*. Takto konstruovaná platba zahrnovala platbu za interní paměť telefonu a její rozšíření bylo možné pouze prostřednictvím paměťové karty (přičemž dle vyhlášky se taktéž jedná o zpoplatněné paměťové médium), která se dala do telefonu vložit a tak navýšit jeho kapacitu. Tyto dvě varianty byly jediným typem paměti, které kupující mohl ve svém mobilním telefonu využít, a oba tyto typy jsou vyhláškou zpoplatněny.

Shora popsáný rovnovážný stav zachycený v dodnes platné vyhlášce platil v době, kdy chytré telefony byly rozšířené minimálně¹⁴² a *cloudová úložiště* byla sama o sobě

¹⁴¹ viz <https://www.alza.cz/mobilni-telefony-apple-iphone-15/18905180.htm>

¹⁴² Jak již bylo uvedeno, vyhláška byla vypracována ještě předtím, než byla představena první verze chytrého telefonu iPhone.

v plenkách¹⁴³. K dnešnímu dni se dají pořídit chytré telefony v ceně 1 231 Kč bez DPH s vnitřní kapacitou 64 GB, slotem na paměťovou kartu a operačním systémem Android¹⁴⁴, který je kompatibilní s aplikacemi umožňujícími přístup ke *cloudovým* úložištím¹⁴⁵. Dle platné vyhlášky tak prodejce takového mobilního telefonu uhradí nositelům práv náhradní odměnu ve výši 60x1,50 Kč, tj. 90 Kč¹⁴⁶. Po nákupu takového telefonu je pak nutné si pro jeho aktivaci založit uživatelský účet Google, který disponuje zdarma kapacitou 15 GB, kterou lze navýšit (za roční poplatek) až na kapacitu 2000 GB¹⁴⁷. Na jediném telefonu pak lze souběžně využívat i alternativní služby nezávislých poskytovatelů, přičemž kupř. služba Dropbox nabízí taktéž za roční poplatek kapacitu až 5000 GB nebo i více¹⁴⁸. To znamená, že pořízením jediného chytrého telefonu v základní výbavě (bez paměťové karty) a po uhrazení náhradní odměny ve výši stanovené vyhláškou, tj. platbou za 60 GB vnitřní paměti, uživatel zároveň získá přístup k nejméně dalším 15 GB a které může snadno navýšit téměř neomezeně o další tisíce GB, aniž by za to nositelům práv náležela jakákoli odměna.

V situaci, kdy dodatečné mnohonásobné rozšíření paměti mobilního telefonu není vyhláškou vůbec postihnuto, nelze již nadále uvažovat o rovnováze mezi zájmy nositelů práv a uživatelů nebo o *spravedlivosti* takto konstruované odměny. A není tak vůbec potřeba zkoumat druhý závěr SDEU ohledně toho, kdo náhradní odměnu za *cloudová* úložiště zaplatí a zda nebude naplněna obava SDEU z bodu 53 rozsudku, zda nedojde k přeplatku na náhradních odměnách, který by vedl k vychýlení *přiměřené rovnováhy* na stranu nositelů práv v neprospěch uživatelů.

5. Návrhy na změnu vyhlášky

Na základě shora předložených důkazů a ve světle zkoumaného rozsudku se jeví přepracování vyhlášky, kterou se stanoví typy přístrojů ke zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů a výše paušálních odměn jako nutná, jelikož za stávajících poměrů tuzemská úprava náhradních odměn nesplňuje požadavky informační směrnice na rovnovážnost zájmů nositelů práv a uživatelů a stejně tak nesplňuje princip

¹⁴³ Google Drive byl uveden do provozu 24. dubna 2012, Dropbox v roce 2008. Viz https://en.wikipedia.org/wiki/Google_Drive a <https://en.wikipedia.org/wiki/Dropbox#History>

¹⁴⁴ Viz <https://www.alza.cz/levne-mobilni-telefony-dle-ceny/18865103.htm#f&cst=0&cud=0&pg=1&pn=1&prod=&par18449=18449-239737494&csc=1076>

¹⁴⁵ Pro potřebu tohoto příspěvku byl záměrně zvolen nejlevější dostupný přístroj v nabídce předního českého prodejce chytrých telefonů, jelikož je tak pregnantněji vyniknou znaky zkoumaného případu. Z nabídky prodejce je zřejmé, že s narůstající cenou narůstá i interní paměť těchto chytrých telefonů, avšak s ohledem na zastropování výše náhradních odměn na úrovni 60 GB není tato skutečnost relevantní. Navíc je vhodné připomenout, že prodejní cena mobilního telefonu jako takového nemá na výši náhradní odměny vliv.

¹⁴⁶ Je sice možné, aby si kupující pořídil i paměťovou kartu, nicméně i v tomto případě se uplatní zastropování na kapacitě 60 GB, tudíž z takové paměťové karty se neplatí náhradní odměna vyšší než 90 Kč a uvažovat za těchto podmínek o vyšších kapacitách tak postrádá smysl.

¹⁴⁷ <https://one.google.com/about/plans?hl=cs>

¹⁴⁸ <https://www.dropbox.com/plans>

technologické neutrality. Stát tak svou liknavostí poškozuje zájmy nositelů práv i uživatelů předmětných služeb, kteří dle zkoumaného rozhodnutí SDEU mají povinnost náhradní odměnu platit – tím, že v České republice nejsou služby *cloudových úložišť* součástí vyhlášky, je uživatelé služeb využívají k pořizování rozmnoženin pro osobní potřebu neoprávněně a tím se vystavují veškerým rizikům z toho vyplývajícím. Rovněž tak stát porušuje právo EU, jelikož zavádí výjimku z práva na pořízení rozmnoženiny pro osobní potřebu, aniž by zaváděl povinnost platit *spravedlivou odměnu*.

Pokud se má vyhláška v tomto směru měnit, měl by stát při svých úvahách o změně vyhlášky vzít v potaz druhý závěr rozsudku a úvahy nad způsobem zpoplatnění *cloudových* služeb se tak mohou ubírat dvěma směry. Jako jednodušší se na první pohled jeví zpoplatnění samotných poskytovatelů těchto služeb, např. zavedením právní fikce, že *cloudové* úložiště se považuje za paměťové médium dle § 5 vyhlášky. V takovém případě je pak otázkou, zda by se neměl změnit i § 25 odst. 3 autorského zákona, který určuje, které osoby jsou povinné náhradní odměny z *cloudových* služeb platit, není totiž jisté, zda by činnost poskytovatelů bylo lze subsumovat pod stávající kategorie plátců, jak byli vyjmenováni výše. Dále je u této varianty problém s tím, jak ostatně zmiňuje i SDEU v bodě 48, že *cloudová* úložiště jsou ze své podstaty nehmotná, tedy že obchod s kapacitami *cloudových úložišť* probíhá prostřednictvím internetu globálně a že uživatelé mohou takové služby pořizovat od poskytovatelů přeshraničně či dokonce i ze zemí mimo EU, což výrazně ztěžuje potenciální vymahatelnost této povinnosti. Dalším problémem by byl významný rozdíl mezi myslitelnou kapacitou *cloudového úložiště* a zastropováním plateb z paměťových médií. Pakliže by *cloudová* úložiště měla být zpoplatněna jako zabudovatelný hard disk dle § 6, nastal by v takovém případě problém s tím, že tyto služby jsou často zpoplatněny na základě opakujících se měsíčních či ročních plateb¹⁴⁹, tedy by bylo problematické v aktuálním rámci daném vyhláškou určit, jaká je prodejní cena takového úložiště. Většina služeb navíc do určité kapacity nabízí úložiště dokonce zdarma.

Další možností, která se nabízí a která se zmiňuje v bodu 52 rozsudku, je uvažovat o zpoplatnění zařízení, která jsou způsobilá služeb *cloudových úložišť* využívat. V kontextu vyhlášky je tak potřeba opustit zpoplatnění mobilních telefonů a tabletů dle kapacity jejich paměti (tedy jako nosiče dle § 5 vyhlášky), a zpoplatnit je jako přístroje (§ 6 vyhlášky), kde je výše platby určena jejich prodejní cenou a nikoli kapacitou. Tento krok by pomohl vyřešit i další jevy, jako je exponenciálně rostoucí kapacita mobilních telefonů nebo inflace. Stejně tak by měly být jako přístroje zpoplatněny i osobní počítače, které jsou taktéž způsobilé k přístupu do *cloudových úložišť*, bez ohledu na parametry zabudovaného hard disku. Konečně by tento přístup reflektoval i na možnou námitku, že koupí zařízení za nějakých 1300 Kč nebude komfort využívání služeb *cloudových úložišť* takový, jako v případě zařízení násobně dražších, která disponují výkonnějšími komponentami.

¹⁴⁹ Viz <https://one.google.com/about/plans?hl=cs>

NOVÁ EVROPSKÁ REGULACE ZEMĚPISNÝCH OZNAČENÍ PRO NEZEMĚDĚLSKÉ VÝROBKY

1. Úvod

Předmětem této kapitoly monografie je problematika nové evropské regulace zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky, představované Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/2411, o ochraně zeměpisných označení řemeslných a průmyslových výrobků a o změně nařízení (EU) 2017/1001 a (EU) 2019/1753 (dále jen „Nařízení ZOP“). Pozornost bude věnována za prvé analýze nově zavedeného systému evropské regulace a za druhé jejímu dopadu na vnitrostátní českou ochranu zeměpisných označení, přičemž vezmeme v potaz též úpravu na mezinárodněprávní úrovni, jak je představována především Lisabonskou dohodou o ochraně označení původu a jejich mezinárodním zápisu (dále jen „Lisabonská dohoda“) a Dohodou TRIPS.

Pojem „zeměpisné označení“ je terminologicky zde používán jako zahrnující též pojem označení původu, nevyplývá-li z kontextu jinak.

Tato kapitola navazuje na dřívější stať týkající se zeměpisných označení, na níž také dále odkazujeme, především ohledně mezinárodního a širšího komunitárního kontextu.¹⁵¹

2. Výchozí stav ochrany zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky v EU

Do přijetí Nařízení ZOP neexistovala na evropské komunitární úrovni žádná ochrana zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky, tzn. řemeslné, průmyslové a jiné výrobky, mimo okruh potravin a jiných zemědělských výrobků, včetně vín a lihovin. Dokonce nebylo a není pravidlem, že by všechny členské státy vůbec měly zavedeny systémy vnitrostátní ochrany zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky ve formě zvláštního práva duševního vlastnictví.

Ostatně závazek ke zvláštní průmyslověprávní ochraně těchto zeměpisných označení, tedy k ochraně zvláštním právem duševního vlastnictví, není obsažen ani v mezinárodních smlouvách z této oblasti. Takto Pařížská ujednání v čl. 10 zakotvuje jen obecnou povinnost smluvních států k přijetí právních opatření proti používání falešných údajů o původu zboží, označení původu zboží či výrobci, což bylo dále rozvedeno v Madridské dohodě o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží z roku 1891, ve znění pozdějších revizí. Ani o něco podrobnější Dohoda TRIPS

¹⁵⁰ Odborný asistent Centra práva duševního vlastnictví Právnické fakulty Univerzity Karlovy a též advokát se specializací na práva duševního vlastnictví.

¹⁵¹ Viz Dobřichovský, T.: Zeměpisná označení – stav a výhledy právní úpravy v mezinárodním kontextu. Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových, 2021.

z roku 1994 (coby součást smluvního systému WTO) ve svém článku čl. 22 a násl. nepožaduje zvláštní průmyslověprávní úpravu, přičemž stále platí, že v rámci Rady pro TRIPS se dosud nepodařilo dohodnout rozšíření ochrany zeměpisných označení, a to přes desetiletí trvající negociace.

Zvláštní národní průmyslověprávní systém ochrany zeměpisných označení nezemědělských výrobků existovala a existuje jen v několika státech EU, k nimž náleží i ČR. Česká národní úprava v zákoně č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení (dále jen „ZOP“) je založena na průmyslověprávní ochraně zvláštním právem na označení, s širokým a neomezeným předmětem ochrany, jenž se vztahuje nejen na potravinářské a zemědělské výrobky, ale na také na jakékoliv jiné výrobky. Každopádně vnitrostátní systémy v EU, existují-li, nebyly ani nijak harmonizovány, neboť evropská komunitární regulace se doposud týkala pouze oblasti zeměpisných označení pro potraviny a zemědělské výrobky, a dále vína a lihoviny. Výsledkem byl stav, kdy se jednotlivé národní systémy ochrany samozřejmě nutně lišily v celé řadě otázek, od vymezení předmětu ochrany, přes podmínky získání ochrany a zápisného řízení, až po kontrolní a sankční mechanismus.

Připomeňme, že evropská regulace byla doposud dvoukolejná a týkala se na jedné straně zeměpisných označení a označení původu pro potraviny a zemědělské výrobky a na druhé straně zeměpisných označení a označení původu pro vína a lihovina. Oba systémy komunitární ochrany jsou koncepční podobné, kdy z obecnější ochrany zeměpisných označení a označení původu pro potraviny a zemědělské výrobky (nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1151/2012 ze dne 21. listopadu 2012 o režimech jakosti zemědělských produktů a potravin) vychází i zvláštní předpisy pro ochranu zeměpisných označení pro vína a lihoviny.

Za zásadní milník v komunitárním náhledu na evropskou regulaci v oblasti zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky lze považovat rozhodnutí SDEU ve věci C-389/15 ze dne 25. 10. 2017. SDEU zde formuloval zásadu výlučné pravomoci EU ohledně uzavření Ženevského aktu (viz dále), potažmo Lisabonské dohody upravující zeměpisná označení a označení původu, jakožto součásti obecné výlučné pravomoci EU stran společné obchodní politiky, kam spadá i ochrana duševního vlastnictví (jejíž podmnožinou je ochrana zeměpisných označení).¹⁵² Vycházejíc z výlučné pravomoci EU ve vztahu ke společné obchodní politice a tím též k oblasti duševního vlastnictví Evropská unie přistoupila k Ženevskému aktu Lisabonské dohody (dále jen „Ženevský akt“, vstup v platnost dne 26. 2. 2020), čímž byl umožněn mezinárodní zápis označení

¹⁵² SDEU vyšel z řady předchozích rozhodnutí a aktů, citujíc např. rozsudky ze dne 18. července 2013, Daiichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland, C-414/11, EU:C:2013:520, bod 51, jakož i ze dne 22. října 2013, Komise v. Rada, C-137/12, EU:C:2013:675, bod 57, a posudek 3/15 (Marrákešská smlouva o usnadnění přístupu k publikovaným dílům), ze dne 14. února 2017, EU:C:2017:114, bod 61; dále pak též posudek 2/15 (Dohoda o volném obchodu se Singapurem), ze dne 16. května 2017, EU:C:2017:376, bod 112 a posudek 2/15 (Dohoda o volném obchodu se Singapurem), ze dne 16. května 2017, EU:C:2017:376, body 116, 121, 122, 125 a 127

původu a zeměpisných označení chráněných na úrovni EU, tedy v dané době vstupu EU k Ženevskému aktu (k datu 26. 11. 2019) pro potraviny, zemědělské výrobky, vína a lihoviny.

Od přistoupení EU k Ženevskému aktu následuje poměrně rychlý spád událostí směrem k zavedení jednotné evropské regulace ochrany zeměpisných označení také pro nezemědělská označení a odstranění dosavadní roztržitosti národních systémů ochrany. Zmiňme zde alespoň závěry Rady EU z 10. 11. 2020 o politice v oblasti duševního vlastnictví, kde Rada EU deklarovala připravenost k zvážení zavedení systému pro zvláštní ochranu zeměpisných označení nezemědělských výrobků. Podobně se vyjádřila Komise z 25. 11. 2020 ve svém Akčním plánu pro duševní vlastnictví na podporu oživení a odolnosti EU a též Evropský parlament ve svém usnesení z 11. 11. 2021 k tomuto Akčním plánu zavedení systému ochrany podpořil tuto ideu a to i s cílem dosáhnout souladu rovněž s Ženevským aktem, který vzhledem k širšímu dopadu Lisabonské dohody umožňuje mezinárodní zápisy též zeměpisných označení nezemědělských produktů, dosud v EU chybějících.¹⁵³ Po příslušných procesech a poměrně dlouhých a komplikovaných diskusích byl následně Komisí dne 13. 4. 2022 předložen návrh příslušného nařízení¹⁵⁴.

Charakteristika systému ochrany zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky dle Nařízení ZOP

Přijetí Nařízení ZOP z 18. 10. 2023 představuje v kontextu řečeného výchozího stavu doslova revoluci v oblasti zeměpisných označení, což je jinak – přízniveji – legislativně i v aplikační praxi velmi stabilní oblast (ve rovnání např. s mnohem více frekventovanými ochrannými známkami).

K základní charakteristice nového systému, jenž je svou strukturou, terminologií apod., inspirovan stávajícími komunitárními systémy ochrany zeměpisných označení pro zemědělské výrobky, lze uvést následující podstatné skutečnosti.

Nařízení ZOP zavádí v souladu s původním návrhem výlučný komunitární systém ochrany pro označení původu a zeměpisná označení pro nezemědělské výrobky (čl. 3 a 4 Nařízení ZOP), čímž je nahrazen (resp. bude postupně v čase nahrazován – viz dále) dosavadní národní systém ochrany. Zopakujme, že do přijetí Nařízení ZOP byla ochrana zeměpisných označení nezemědělských výrobků (na rozdíl od zemědělských výrobků) zavedena jen v některých státech, včetně ČR s tradičně silnou ochranou, přičemž roztržitost této ochrany v EU také byla jedním z důvodů přijetí Nařízení ZOP¹⁵⁵. Nařízení ZOP v souladu s původní představou zavádí výlučně komunitární

¹⁵³ Nezbytnost zajistit propojení evropské ochrany zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky s mezinárodním systémem dle Ženevského aktu zmiňuje taktéž recitál (9) Nařízení ZOP.

¹⁵⁴ Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on geographical indication protection for craft and industrial products and amending Regulations (EU) 2017/1001 and (EU) 2019/1753 of the European Parliament and of the Council and Council Decision (EU) 2019/1754, dokument Komise COM(2022) 174 final

¹⁵⁵ Viz např. recitál (6) Nařízení ZOP

ochranu, kdy stávající národní označení se musí transformovat „přehlášením“ v evropské zápisné označení.

Nezemědělskými výrobky, na něž se Nařízení ZOP vztahuje, se rozumí řemeslné a průmyslové výrobky, které jsou vyrobené buď zcela ručně, nebo pomocí ručních či digitálních nástrojů, nebo mechanickými prostředky, kdykoli je podíl ruční práce důležitou složkou hotového výrobku, anebo vyrobené standardizovaným způsobem, včetně sériové výroby a za použití strojů (čl. 4 odst. 1). Důraz na ruční práci (resp. určitou lidskou činnost na výrobku) se může jevit jako zužující oproti české úpravě v § 2 písm. c) ZOP, v níž se výslovně hovoří o zboží coby jakékoliv věci, která byla nejen vyrobena, ale také vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování. Je pak otázkou, zda by např. vytěžené drahé kameny splňovaly daný znak řemeslného a průmyslového výrobku dle Nařízení ZOP.

Způsobilstvo názvu výrobku k ochraně zeměpisným označením je dána splněním tří podmínek (čl. 6 nařízení ZOP). Za prvé, výrobek je svým původem spjat s konkrétním místem, regionem nebo zemí. Za druhé, daná jakost, pověst nebo jiné vlastnosti výrobku lze přičíst především jeho zeměpisnému původu. Za třetí, alespoň jeden z výrobních kroků výrobku musí probíhat v uvedené zeměpisné oblasti, přičemž výrobní krok nebo výrobní kroky uvedené ve specifikaci výrobku jsou právě ty kroky, které výrobku propůjčují danou jakost, pověst nebo jinou vlastnost. Lidské nebo přírodní faktory nebo jejich kombinace určují, zda je určitý výrobní krok relevantní pro to, aby byl zahrnut do specifikace výrobku. Tyto tři požadavky vyžadují prokázání, že zeměpisný původ má zásadní význam pro danou jakost, pověst nebo jiné vlastnosti výrobku, což koresponduje s obdobnými požadavky na zeměpisná označení v nařízeních o ochraně zeměpisných označení zemědělských výrobků, jakož i požadavky podle Ženevského aktu. Vyloučeny z ochrany jsou výrobky kolidující s veřejným pořádkem a ochrany nemohou požívat ani druhové a homonymní výrazy.

Komunitární systém je určen nejen pro zeměpisná označení ze zemí EU, ale též pro výrobky ze třetích zemí, pokud splní dané podmínky zápisné způsobilosti a současně jsou v dané třetí zemi chráněny. Nutno připomenout, že otevřenost vůči zápisům zeměpisných označení ze třetích zemí, v první řadě členům WTO a tím Dohody TRIPS, plyne již ze zásady národního zacházení v čl. 3 Dohody TRIPS. Opačný přístup, tzn. uzavřenost systému a umožnění zápisu označení ze třetích zemí za podmínky materiální reciprocity, byl rozhodnutím orgánů WTO již dříve seznán jako porušení závazku z Dohody TRIPS (zásada národního zacházení).¹⁵⁶

Zápisné řízení, včetně námitkového řízení, o změně specifikace výrobku, o zrušení zápisu a o odvolání, není výlučně komunitární, jak jej známe např. z řízení o známce

¹⁵⁶ Viz arbitrážní rozhodnutí WTO ve věcech WT/DS174, WT/DS290 proti EU, kdy starší evropské nařízení č. 2081/1992 bylo označeno za porušující zásadu národního zacházení podle čl. 3 Dohody TRIPS, což vyústilo v nahrazení novým nařízením č. 510/2006 (taktéž již neúčinné).

EU či vzoru EU a naopak je zde důležitá role národních orgánů, projevující se i dále po zápisu. Řízení o zápis je totiž rozděleno do dvou fází, národní a komunitární.

V první fázi (národní či vnitrostátní fáze) je dána pravomoc členských států, kdy tato fáze řízení zahrnuje přijetí žádosti o zápis od žadatele, její přezkum, vnitrostátní námitkové řízení a (po pozitivním výsledku vnitrostátní fáze řízení) předání žádosti o zápis evropskému Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví (EUIPO) s cílem zahájit komunitární fázi řízení. Předpokládá se, že členské státy k vnitrostátní fázi přijmou příslušnou procesní úpravu, jež by mj. měla upravovat též konzultace mezi žadatelem a případnými vnitrostátními namítajícími, a dále proces námitek a důvody pro zamítnutí zápisu (v souladu s komunitární úpravou v druhé komunitární fázi řízení). Umožněna je též spolupráce vícero členských států při přezkumu apod., což je praktické vzhledem k mnohdy přeshraničnímu působení a známosti určitého zeměpisného označení, kdy nejsou řídkým jevem i mezistátní spory (viz např. označení Tokaj pro vína či rakija/rakije). Praktické je oprávnění členského státu poskytnout dočasnou vnitrostátní ochranu pro dané označení již od předání žádosti o zápis EUIPO, tzn. od skončení první fáze.

V druhé (komunitární) fázi je dána pravomoc EUIPO a řízení zde zahrnuje přezkum žádostí o zápis, vedení námitkového řízení a udělení či zamítnutí zápisu. Pouze EUIPO je příslušný pro řízení ohledně zeměpisných označení z třetích zemí mimo EU. Komunitární fáze může být také fází jedinou, a to v případě tzv. řízení o přímém zápisu u EUIPO. Komise totiž může udělit členskému státu výjimku a umožnit mu přenesení celého řízení na EUIPO, a to typicky v situaci, kdy daný členský stát nemá zvláštní vnitrostátní systém ochrany zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky. To samozřejmě není případ ČR. Dále též Komise může ve vymezených případech jednotlivých řízení převzít pravomoc EUIPO, ať již na žádost členského státu či z vlastního podnětu. Ve svém důsledku se tak zavede částečná dvoukolejnost až trojkolejnost řízení o zápisu, jednak před EUIPO či Komisí, jednak před vnitrostátními orgány (ve vymezené obsahově „vnitrostátní“ fázi). Rejstřík zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky povede centrálně EUIPO, přičemž symbolika zeměpisných označení je přizpůsobena stávající grafice označení pro zemědělské výrobky.

Při zápisu a dalších úkonech (řízení o změně specifikace výrobku či zrušení výrobku) se vychází ze silné role sdružení (seskupení) výrobců, podobně jako v stávajícím českém a komunitárním systému pro zemědělské výrobky, byť výjimečně není vyloučena např. žádost o zápis podané jen jedním výrobcem anebo i místním či regionálním orgánem (např. v ČR obce a kraje). Stávající sdružení výrobců existující v ČR tak jistě mají důvod nejen k další existenci, ale také k rozšíření a přizpůsobení své činnosti dle Nařízení ZOP. Činnost sdružení výrobců se přitom nemusí omezovat jen na čistě právní oblast, nýbrž také na oblast marketingu, propagace a identifikace jednotlivých zeměpisných označení a vlastností výrobku.

Vzhledem k možnosti paralelní ochrany zeměpisným označením a ochrannou známkou mohou nastat právní konflikty obou označení, v praxi pak typicky přihláška ochranní známky může být v kolizi se starším zeměpisným označením. Zachována bude ochrana starších zeměpisných označení vůči novým přihláškám ochranných známek, což ostatně je pravidlem již nyní (viz např. ustanovení § 4 písm. c) a l) (absolutní překážka zápisné způsobilosti) a § 7 odst. 1 písm. h (relativní překážka) zákona č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách. Nařízení ZOP zde vychází z principu zachování kontinuity ochrany zeměpisných označení vzniklá zápisem nebo užíváním v členském státě, stalo-li se dané označení následně předmětem ochrany komunitárním zápisem dle Nařízení ZOP.

Podobně se vychází z přednostní ochrany starších zeměpisných označení ve vztahu ke konfliktním doménám, čemuž mají odpovídat pravidla alternativních způsobů řešení sporů (tzv. ADR), resp. též soudních řízení u národních doménových jmen. To je ostatně už nyní běžné nejen u mnohem frekventovanějších ochranných známek (řešení cybersquattingu), ale též u zeměpisných označení. Takto tuzemská Pravidla alternativního řešení sporů u české národní domény .cz za Chráněná označení výslovně uznávají též zeměpisná označení a onačení původu a tedy kolize domény se zeměpisným označením může vést už při dnešní úpravě ke zrušení registrace kolizní domény apod.¹⁵⁷

Povaha zeměpisných označení vyžaduje v souladu se zásadami ochrany spotřebitele také následnou kontrolu výrobků na trhu, jinak řečeno mechanismus ověřování a kontrol plnění zejm. specifikací výrobku dle zápisu označení. Zde Nařízení ZOP ponechává tento mechanismus ověřování a kontrol na národních systémech, což je přirozené – národní orgány jsou blíže konkrétnímu označení, výrobci a výrobku a mají navíc v některých státech (včetně ČR) dlouhodobou praxi. Členské státy tedy musí samy určit příslušné orgány s pravomocí sledování a monitoringu trhu, ověřování a kontrol, správních a jiných opatření.

Výrobci budou podléhat systému založenému na vlastním prohlášení výrobce, který před uvedením výrobku na trh a po něm ověřuje soulad se specifikací výrobku. Alternativu k vlastním prohlášení výrobce je možnost na vnitrostátní úrovni stanovit postup ověřování založený na ověření souladu příslušným orgánem nebo určenou třetí stranou. Vlastní prohlášení výrobce bude předkládáno příslušnému orgánu s pravomocí k ověřování souladu se specifikací výrobku, a to každé tři roky. Tento orgán pak na základě vlastního prohlášení výrobce bude provádět jeho přezkoumání a kontrolu a dle výsledku vydat nebo obnovit úřední osvědčení o oprávnění vyrábět výrobek označený zeměpisným označením. Toto osvědčení o oprávnění vyrábět výrobek je základním dokumentem pro výrobce, kterým se budou prokazovat vůči třetím osobám a orgánům.

Vymáhání práv ze zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky bude podléhat standardnímu komunitárnímu právnímu rámci, jak je dnes představován směrnicí

¹⁵⁷ Viz čl. 2.3 a 3.1 Pravidel alternativního řešení sporů, tvořící přílohu č. 3 Pravidel registrace jmen domén v ccTLD .cz

o vymáhání č. 2004/48/ES a nařízením č. 608/2013 o opatřeních celní správy v oblasti duševního vlastnictví, resp. nařízení č. 386/2012.

Klíčovými pro stávající vnitrostátní systémy ochrany, včetně českého, jsou řešení jeho vztahu k novému evropskému systému, jeho nahrazení evropským systémem a časový harmonogram.

Východiskem je nahrazení vnitrostátních systémů pro ochranu zeměpisných označení řemeslných a průmyslových výrobků komunitárním systémem a vyloučení souběžné existence obou systémů, kdy vnitrostátní systémy ochrany přestanou existovat do dvanácti měsíců ode dne použitelnosti Nařízení ZOP. Z pohledu české tradice jde o radikální úpravu a je skutečně zásadní otázkou, proč nemůžou existovat oba systémy vedle sebe a vzájemně se doplňovat. Vždyť takovéto řešení dlouhodobě funguje u ochranných známek EU a vzorů EU a rozhodně se nezdá, že by to způsobovalo komplikace právní či jiné nebo snad mátló spotřebitele nebo deformovalo soutěž a trh. Značně nevěrohodně uvádí např. recitál (76) Nařízení ZOP, že souběžná existence obou systémů by sebou nesla „riziko uvedení spotřebitelů a výrobců v omyl“ a naopak by vylučná existence komunitárního systému a nahrazení vnitrostátních systémů „vytvořilo právní jistotu, snížilo administrativní zátěž vnitrostátních orgánů, zajistilo spravedlivou hospodářskou soutěž mezi výrobcí výrobků označených takovým zeměpisným označením, jakož i předvídatelné a relativně nízké náklady, a posílilo důvěryhodnost výrobků v očích spotřebitelů.“ Má-li tímto být formulován důvod zániku tradičního a funkčního českého vnitrostátního systému ochrany zeměpisných označení pro nezemědělská označení, pak jde dle našeho mínění zjevně o důvod objektivně pochybný.

Základní časový harmonogram zavedení vylučného komunitárního systému ochrany je následující:

- 15. 11. 2023 – vstup Nařízení ZOP v platnost.
- 1. 12. 2025 – použitelnost (účinnost) Nařízení ZOP ve všech členských státech EU (čl. 73). Jde o navýsost důležité datum, neboť od tohoto data lze započít s „transformací“ národních zápisů v evropský zápis, tzn. od tohoto data budou žádosti o evropský zápis vyhovující požadavkům Nařízení ZOP předávány k projednání EUIPO.
- 2. 12. 2026 – zánik dosavadní vnitrostátní národní ochrany označení původu a zeměpisných označení pro výrobky spadající do rozsahu Nařízení ZOP, a to u těch označení, u nichž nebude ze strany uživatelů projeven zájem o zápis v EU (viz předchozí termín); blíže čl. 70 Nařízení ZOP.

Lze alespoň ocenit (nejen z českého pohledu), že oproti původnímu návrhu Komise jsou lhůty k „transformaci“ a zániku národních zápisů mnohem delší a tím je nástup účinnosti Nařízení ZOP pozvolnější. Původní návrh směřoval k zániku národních systémů dokonce již do 1 roku a transformace národních zápisů v evropské zápisy do 6 měsíců po účinnosti nařízení, což bylo skutečně velmi krátké období.

Platí, že evropský zápis je podmínkou mezinárodní ochrany dle Lisabonské smlouvy, a proto zánik vnitrostátní ochrany (bez jejího nahrazení komunitárním zápisem) povede automaticky i ke zrušení mezinárodních zápisů těchto označení původu. Nařízení ZOP zde umožňuje, aby členskými státy, které jsou smluvními stranami Lisabonské dohody (tzn. též ČR) a mají příslušné mezinárodní zápisy, bylo umožněno pokračování této mezinárodní ochrany, k čemuž směřuje též změna Nařízení (EU) 2019/1753.

V ČR se nyní ve vazbě na Nařízení ZOP připravuje „prováděcí“ novela našeho národního zákona č. 452/2001 Sb. o ochraně označení původu a zeměpisných označení, která se zaměří na procesní úpravu vnitrostátní fáze zápisného řízení, postupu při „transformaci“ národních zápisů v evropské, kompetence českých úřadů, kontrolní a jiné mechanismy aj

4. Závěr

Nový komunitární systém ochrany zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky dle Nařízení ZOP představuje vpravdě revoluci na poli zeměpisných označení, a to s výrazným dopadem na český vnitrostátní systém a české subjekty. Například již v celé oblasti zeměpisných označení, ať již pro zemědělské nebo nezemědělské výrobky, bude existovat jen jediná, jednotná komunitární ochrana na základě komunitárního zápisu u EUIPO. Dosavadní vnitrostátní systémy ochrany naopak přestanou existovat a budou nahrazeny systémem nadnárodním, komunitárním. Nařízení ZOP je v tomto ohledu posledním krokem k úplné supranacionalizaci systému ochrany zeměpisných označení, neboť ochrana zeměpisných označení pro zemědělské výrobky již předtím nebyla na vnitrostátní úrovni možná (viz tento stav reflektující § 3 ZOP, ve znění novely zákonem č. 255/2022 Sb.).

Zda-li je tento stav ochrany stavem pozitivním pro české subjekty, je dle našeho názoru velmi diskutabilní. Český systém ochrany zeměpisných označení byl, resp. stále je tradičně silný, robustní a plně funkční, což ve zvýšené míře platí u zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky, kde komunitární úprava dříve vůbec neexistovala, stejně jako v řadě států EU. České subjekty také využívaly výhod mezinárodních zápisů dle Lisabonské dohody, jejímiž členy je také řada států EU. Opětovně zdůrazňujeme, že u jiných průmyslových práv vedle sebe působí souběžně bez větších právních problémů komunitární i národní systémy ochrany (ochranné známky EU, vzory EU). Je otázkou, proč podobný systém paralelní existence komunitárního a národního systému nebyl zachován též u zeměpisných označení, přinejmenším u zeměpisných označení pro nezemědělské výrobky.

Pro české subjekty nové Nařízení ZOP nepřináší dle našeho názoru jen jednoznačné výhody. Sice bude možné získat celounijní ochranu, ovšem předtím je nutné zajistit zápis stávajících národních zeměpisných označení na komunitární úrovni, což není jen pouhou formalitou. Není nepochybně jistotou, že veškerá národní označení projdou „filtrem“ komunitárního řízení, např. s ohledem na poměrně úzkou definici řemesl-

ných a průmyslových výrobků. Administrativní zátěž pro české subjekty rovněž nebude zanedbatelná vzhledem k povinnostem ohledně prohlášení o výrobku, ověřování, kontrolám apod.

ABSTRACT

The first chapter of this publication explains basic considerations on the issue of artificial intelligence in relation to copyright law, with a focus on AI voice models used in dubbing, as well as the issues of development, training, and further use of AI tools and their implications in the copyright area, the possibility of creating copyrightable subject matter and rights to them, and related liability.

In line with the objectives of the research, the purpose of this chapter is also to reflect on the extent to which the existing concept of copyright protection and its level can stand up today in the digital age, the age of artificial intelligence, so as not to devalue it and endanger legal certainty.

By the beginning of year 2023, one of the so far most comprehensive amendments to the Civil Code, commonly known as the consumer amendment due to its primary objective, came into force. The transposition of Directive 2019/770 on certain aspects concerning contracts for the supply of digital content and digital services - somewhat overshadowed by the changes in the area of consumer protection – was carried out by this amendment, largely by introduction of a new contractual type into the Civil Code: the agreement on supply of digital content. The second chapter explains its new regulation.

At the beginning of last year, an amendment to the Czech Copyright Act came into force. This amendment transposed the Directive of the European parliament and of the Council on copyright and related rights in the Digital Single Market and the Directive of the European parliament and of the Council laying down rules on the exercise of copyright and related rights applicable to certain online transmissions of broadcasting organisations and retransmissions of television and radio programmes. The third chapter aims to acquaint the reader with the original text of Article 17 of the Directive, to summarise the transposition process of the both aforementioned directives and, in particular, to provide an overview of the changes that the implementation of the aforementioned Article 17 of the Directive has brought to Czech copyright law.

On March 24, 2022, CJEU issued a judgment concerning the question of whether and how the private copy remuneration applies to situations where the reproduction is not made on a physical medium, but on a storage located in the so-called cloud, i.e., on an internet server of a third party, which provides internet storage to users for a fee.

The fourth chapter presents how the recent regulation in the Czech Republic will fare in the light of the above-mentioned conclusions of the CJEU and how the Czech legislator should react. Using a simple example, it shows that the current regulation is unsatisfactory and incapable of reflecting the reality of cloud technology.

Finally, the last chapter analyses new EU Regulation No. (EU) 2023/2411 in the field of geographical indications for non-agricultural products. Within the context of already existing traditional and robust protection in the Czech Republic, it formulates

key questions and concerns regarding prospects of Czech national geographical indications and Czech producers. Above all, exclusive supranational system shall completely replace national one, without possibility of any parallel existence, that is in contrast to system of EU trademark and EU design. Necessity to undergo EU procedure to secure existing national protection, administrative burdens etc. represent negative aspects of EU Regulation for Czech subjects.

**Univerzita Karlova
Právnická fakulta**

nám. Curieových 901/7
116 40 Praha 1

<https://www.prf.cuni.cz>

ISBN 978-80-7630-040-8 (online)